

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет № 3
Кафедра поліцейської діяльності та публічного адміністрування

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

навчального плану первинної професійної підготовки в перший рік навчання за
бакалаврською програмою.

«Запобігання та протидія домашньому насильству»

Вінниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 3
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 (протокол від 28.08.2023 № 21)

Рецензенти:

1. Заступник начальника Головного управління Національної поліції в Вінницькій області майор поліції Волокітенко І.О.
2. Доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Казанчук І.Д.

Розробники:

1. Завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, д.ю.н., професор, Джафарова О.В.
2. Викладач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, д.ф., Грідіна Н.Ю.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1: Поняття домашнього насильства та правові методи його врегулювання	2	2					залік
Тема №2: Основні засади запобігання та протидії домашньому насильству. Діяльність органів (підрозділів) поліції, спрямована на запобігання та протидію домашньому насильству.	2	2	2				
Тема №3: Права та захист осіб, постраждалих від домашнього насильства. Взаємодія органів (підрозділів) поліції з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	2	2					
Тема №4: Діяльність поліції щодо реагування на факти домашнього насильства	4	2	2				
Всього :	10	10					

Лекція № 1: ПОНЯТТЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ПРАВОВІ МЕТОДИ ЙОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

План лекції:

1. Поняття домашнього насильства, його види, причини та прояви.
2. Суб'єкти, форми домашнього насильства та його циклічність. НПА щодо протидії домашньому насильству.
3. Основні положення Конвенції Ради Європи, Стамбульської конвенції про запобігання насильству стосовно жінок, домашньому насильству, ліквідацію гендерно-зумовленого насильства та боротьбу із цими явищами.

Література:

1. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІПЛЮС, 2019. 520 с.

8. Довідник працівника патрульної поліції (інформаційно-довідкові матеріали з адміністративно-правових питань) / авт. кол.: Гусаров С.М., Головка О.М., Безпалова О.І., Панова О.О., Резанов С.А., Джафарова О.В., Шатрава С.О., Іванцов В.О., Завальний М.В. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 144 с.

9. Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності: навчальний посібник (до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку у Харкові) / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка. Х. : Стильна типографія, 2017. 1164 с.

10. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків, 2016. 408 с.

11. Качинська М. О. Окремі причини вчинення насильства в сім'ї: психологічний аспект // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 4 (Запоріжжя, 22–23 лип. 2016 р.) / ГО «Істина». Запоріжжя, 2016. С.87-88.

12. Качинська М. О. Причини латентності насильства в сім'ї. Журнал східноєвропейського права. 2016. № 33. С. 27–32. 13. Навчальний курс КМЄС «Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду». Модуль 7: «Домашнє насильство» від 28 грудня 2020 року зі змінами від 1 лютого 2021 року.

15. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення [станом на 20.01.2017 р.] (за заг. ред. С.В. Петкова). К. : Центр учбової літератури, 2017. 544 с.

16. Пам'ятка працівника патрульної поліції. авт. кол.: С.М. Гусаров ,О.І. Безпалова, С.А. Резанов, М.В. Завальний. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 16 с.

17. Панова О.О. Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків : Панов. 510 с.

18. Протидія домашньому насильству: практичний посібник для поліцейських. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

Додаткова

19. Конституція України від 28 черв. 1996 р.. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141. 20. Про Національну поліцію : закон України від 02 липня 2015 р.. URL : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

21. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

22. Про інформацію : закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.

23. Про міжнародні договори України : закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

24. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. ст.1122. (зі змінами та доповненнями)

25. Пекінська декларація: міжнародний документ від 15 вересня 1995 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507.

26. Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 №234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF>

27. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 08.09.2005 № 2866-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

28. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України 5 від 07 грудня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n27>

29. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року №658. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n12>

30. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-vzayemodiyi-subyektivshcho-zdijsnyuyut-zahodi-u-sferi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvui-nasilstvu-za-oznakoyu-stati>

31. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : наказ МВС України від 25.02.2019 №124. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19>

32. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ МВС України від 13.03.2019 року №369/180. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>

33. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №654. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF>

34. Про затвердження Типової програми для кривдників : наказ Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 №1434. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18>

35. Про захист прав дітей : міжнародний документ від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

36. Про захист тварин від жорстокого поводження : закон України від 21 лютого 2006 року №3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>

37. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 року №728-р. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80>

38. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

39. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.

40. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.

41. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних б офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Мін'юсті України 21.08.2017 р. за № 1041/30909) URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

42. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 16.02.2018 № 111 (Зареєстровано в Мін'юсті України 28.03.2018 р. за № 371/31823). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18>.

Текст лекції

1. Поняття домашнього насильства, його види, причини та прояви.

Важливою умовою становлення громадянського суспільства є забезпечення прав людини, соціальної справедливості, доступності суспільних благ. У витоках концепції прав людини знаходяться такі цінності як людська гідність, справедливість і безпека. Низка соціальних проблем перешкоджає розвитку людського потенціалу та уповільнює становлення громадянського суспільства в Україні, серед них – домашнє насильство. Домашнє насильство є соціальною проблемою, що деструктивно впливає на різні сфери життєдіяльності

суспільства. Латентність цього правопорушення зумовлює ріст невдоволення громадян ефективністю реалізації правоохоронної функції держави загалом.

Україна усвідомлює необхідність покращення ситуації у сфері запобігання і протидії домашньому насильству.

15 листопада 2001 р. Парламент України прийняв перший закон про домашнє насильство під назвою «Про запобігання насильству в сім'ї». В якості подальшого заходу Кабінет Міністрів 26 квітня 2003 р. видав Постанову No 616, яка передбачала стандартний адміністративний протокол для отримання і розгляду повідомлень про дії або погрози домашнього насильства. Крім того, Міністерство внутрішніх справ і Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту у 2009 р. видали спільний наказ про встановлення процедури співпраці різних державних органів у боротьбі з насильством у сім'ї.

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. Зазвичай, найбільше страждають від насильства жінки, діти та люди похилого віку.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (надалі - Закон) домашнім насильством визнаються діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Законодавцем виокремлено чотири форми домашнього насильства:

1. Економічне насильство- форма домашнього насильства, що враховує умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Прояви економічного насильства:

- позбавлення матеріальних ресурсів для належного фізичного та психологічного добробуту;
- повна звітність за витрачені гроші ("все до копійки"), відбирання всіх зароблених грошей;
- заборона працювати члену сім'ї всупереч його бажанню та працездатності;
- примушування члена сім'ї виконувати тяжку, непосильну роботу;
- пошкодження, псування особистого майна;
- примушування до жебрацтва, тощо.

2. Психологічне насильство—форма домашнього насильства, що враховує словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Прояви психологічного насильства:

- ігнорування почуттів особи;
- образа переконань, що мають цінність для особи, її віросповідання, національної, расової приналежності або походження; соціального статусу;
- переслідування, залякування;
- погрози вбити чи скалічити (у тому числі дітей);
- підбурювання до самогубства;
- примус до протизаконних дій;
- погрози відібрати дітей;
- приниження особистості;
- постійна критика та насмішки;
- безпідставні звинувачення та формування почуття провини;
- обмеження у самореалізації, навчанні, роботі;
- обмеження у контактах із близькими та друзями, у виборі кола спілкування;
- примушування спостерігати за насильством над іншими людьми чи тваринами, тощо.

3. Сексуальне насильство—форма домашнього насильства, що враховує будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності. На практиці поширеною є думка, що між подружжям не може бути сексуального насильства. Така позиція є хибною, оскільки визнання певних дій такими, що мають ознаки сексуального насильства, не залежить від стосунків, між постраждалою особою та кривдником.

4. Фізичне насильство—форма домашнього насильства, що враховує ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Фізичне насильство вважається однією з найтяжчих форм домашнього насильства, адже дії кривдника посягають на найвищу соціальну цінність – життя і здоров'я людини, її недоторканність і безпеку (стаття 3 Конституції України).

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- 6) особи, які мають спільну дитину (дітей); 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- 7) дід (баба) та онук (онучка);
- 8) прадід (прабаба) та правнук (правнучка); 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка); 11) рідні брати і сестри;
- 9) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онучка);
- 10) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;
- 11) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;
- 12) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Типи домашнього насильства:

- між подружжям (чоловік - жінка, у більшості випадків насильство здійснює чоловік, але зустрічаються протилежні випадки);
- між батьками і неповнолітніми дітьми (насильство можуть здійснювати як батько, так і мати);
- між дорослими дітьми та батьками (насильство можуть чинити як дорослі діти стосовно батьків, так і навпаки, хоча перший випадок є більш розповсюдженим). Досить типовою є ситуація, коли діти, які виростили в атмосфері насильства, встановлюють свої стосунки з батьками на тих же засадах насильства. Насильницьке ставлення до батьків може виникнути і в сім'ях, де діти виростили в атмосфері уседозволеності;

- між дітьми в одній родині (така поведінка, як правило, виникає на фоні насильницьких стосунків між дорослими членами родини і можуть матирізноманітний характер - старші діти можуть скоювати насильство над молодшими, брати над сестрами, діти можуть об'єднуватися для насильства над кимось одним із дітей);

- насильство між іншими членами сім'ї: між тещею або тестем і зятем, свекром або свекрухою і невісткою, онуками та дідусем або бабусею тощо.

Домашнє насильство поширене в багатьох суспільствах. Про це свідчать чисельні міфи, стереотипи, прислів'я, які ускладнюють швидке реагування на акти насильства учинені над близькими та рідними. Всі ці міфи переконують свідків, що не реагувати – нормально, жертв – примушують мовчати, насильників – зміцнюють в переконанню безкарності власних вчинків.

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання, а також на суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

2. Суб'єкти, форми домашнього насильства та його циклічність. НПА щодо протидії домашньому насильству.

Заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству здійснюють суб'єкти:

- 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- 4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

- 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

4) сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать:

- 1) служби у справах дітей;
- 2) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;
- 3) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;
- 4) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; 5) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- 5) суди;
- 6) прокуратура;
- 7) уповноважені органи з питань пробації.

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам:

- 1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- 2) притулки для дітей
- 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- 4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- 5) центри соціально-психологічної допомоги;
- 6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- 7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать:

- 1) притулки для постраждалих осіб;
- 2) центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб;
- 3) кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;
- 4) мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі;
- 5) заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи-підприємці, які відповідають критеріям

діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми.

До повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

- 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;
- 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- 7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;
- 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;
- 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

Мережа створена для вчасного виявлення випадків домашнього насильства, ефективного реагування, забезпечення супроводу та захисту для постраждалих та попередження подальшого циклу насильства. Мобільні групи сформовані з працівників/працівниць підрозділів превенції Національної поліції (дільничних

офіцерів та ювенальної превенції), та патрульних офіцерів і займаються лише випадками домашнього насильства.

Згідно із законодавством України за вчинення домашнього насильства кривдник підлягає притягненню до адміністративної чи кримінальної відповідальності.

У разі притягнення особи до адміністративної відповідальності за статтею 173-2 КУпАП поліцейські мобільної групи здійснюють заходи щодо зібрання матеріалів про вчинене правопорушення та вживають заходів щодо невідкладної доставки правопорушника до суду для розгляду та прийняття рішення за адміністративними матеріалами.

Якщо зміна мобільної групи закінчилася, доставлення правопорушника до суду здійснює мобільна група, яка наступною заступає на зміну або дільничний офіцер поліції (у разі вчинення правопорушення особою від 16 до 18 років – поліцейський ювенальної превенції), на території обслуговування якого вчинено правопорушення, з дотриманням вимог статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зібрані матеріали за час робочої зміни (протоколи заяв, бланки пояснень, термінових заборонних приписів, оцінки ризиків, протоколи про адміністративне правопорушення) передаються оперативному черговому та/або відповідальній особі для вжиття заходів щодо їх подальшої передачі та належного опрацювання уповноваженими особами. У разі прийняття рішення про притягнення кривдника до адміністративної відповідальності поліцейські мобільної групи повідомляють оперативного чергового територіального відділу(відділення) поліції, на території обслуговування якого вчинено адміністративне правопорушення, для подальшого внесення відомостей до системи ІПНП.

За результатами розгляду повідомлення (заяви) про факт домашнього насильства поліцейські мобільної групи, якими здійснено належну перевірку, вживають вичерпних заходів реагування, можуть завершити перевірку за таким повідомленням (заявою) за спрощеною системою розгляду заяв та повідомлень громадян, що не містять ознак кримінальних правопорушень.

Відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658, поліцейські мобільної групи не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням інформують про факт домашнього насильства суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.

У випадку, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина або постраждала особа разом із дитиною звернулася до органів Національної поліції

не пізніше однієї доби інформують відповідну службу у справах дітей. Для постановки кривдника на профілактичний облік та проведення з ним профілактичної роботи працівники мобільної групи готують копії адміністративного протоколу та рапорту про вжиті заходи щодо кривдника поліцейському для інформування відповідального за організацію профілактичної роботи з кривдником, територіального (відокремленого) підрозділу поліції, де вчинено домашнє насильство.

При підтвердженні ознак учиненого кримінального правопорушення поліцейські мобільної групи інформують диспетчера (оперативного чергового) про необхідність направлення СОГ та перебувають на місці події до її прибуття.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» доповнено Кримінальний кодекс України такими статтями: 91-1 (Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство); 126-1 (Домашнє насильство) та 390-1 (Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників). Указаний Закон України набрав чинності в січні 2019 року.

У своїй діяльності поліцейські керуються наступними нормативно-правовими актами:

Законодавчими актами: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;

-Закон України «Про Національну поліцію»;

-Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;

-Закон України «Про безоплатну правову допомогу»;

-Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»;

-Кодекс України про адміністративні правопорушення; -Кримінальний кодекс України;

-Сімейний кодекс України;

-Кримінальний процесуальний кодекс України; -Цивільний процесуальний кодекс України; -Цивільний кодекс України.

Нормативними актами Уряду України:

-Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 No 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»;

-Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»;

-Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»;

-Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю»;

-Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі»;

Нормативними актами міністерств:

-Наказ МВС від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події»;

-Наказ МВС від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»;

-Наказ МВС від 01.08.2018 № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника»;

-Наказ МВС від 25.02.2019 № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України»;

-Наказ Міністерства соціальної політики України та МВС від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства»;

-Наказ МВС від 03.08.2017 № 676 «Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»;

-Наказ МВС від 27.04.2020 № 357 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України»;

-Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 № 278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги»;

-Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами.

3.Основні положення Конвенції Ради Європи, Стамбульської конвенції про запобігання насильству стосовно жінок, домашньому насильству, ліквідацію гендерно-зумовленого насильства та боротьбу із цими явищами.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами регламентує наступні цілі:

а) захист жінок від усіх форм насильства й недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства;

б) сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом надання жінкам самостійності;

с) розробка всеосяжних рамок, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги;

д) заохочення міжнародного співробітництва з метою ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства;

е) забезпечення підтримки та надання допомоги організаціям та правоохоронним органам в ефективному співробітництві для прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства¹.

Ст. 3 цієї Конвенції визначає, що:

«насильство стосовно жінок» розуміється як порушення прав людини й форма дискримінації стосовно жінок та означає всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті;

«домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні;

¹Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). URS: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

«гендер» означає соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків;

«наси́льство стосовно жінок за гендерною ознакою» означає насильство, яке спрямоване проти жінки через те, що вона є жінкою, або яке зачіпає жінок непропорційно;

«жертва» означає будь-яку фізичну особу, що піддається поведінці, зазначеній у пунктах «а» та «б»;

«жінки» охоплює дівчат до 18 років.

Основоположні права, рівність і недискримінація.

Сторони осуджують усі форми дискримінації стосовно жінок і своєчасно вживають необхідних законодавчих та інших заходів для запобігання дискримінації, зокрема шляхом:

- закріплення в їхніх національних конституціях або іншому відповідному законодавстві принципу рівності між жінками та чоловіками й забезпечення практичної реалізації цього принципу;

- заборони дискримінації стосовно жінок, у тому числі за допомогою використання санкцій, де це доречно;

- скасування законів та практики, які є дискримінаційними стосовно жінок.

Сторони вживають необхідних заходів для заохочення змін у соціальних і культурних моделях поведінки жінок та чоловіків з метою викорінення упереджень, звичаїв, традицій та всіх інших практик, які ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок або на стереотипних ролях жінок та чоловіків.

Сторони вживають необхідних законодавчих та інших заходів для запобігання всім формам насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції, будь-якою фізичною або юридичною особою.

Будь-які заходи, ужиті згідно із цією главою, повинні враховувати й спрямовуватися на особливі потреби осіб, які стали вразливими внаслідок особливих обставин; у центрі таких заходів повинні бути права людини всіх жертв.

Сторони вживають необхідних заходів для заохочення всіх членів суспільства, особливо чоловіків і хлопців, активно сприяти запобіганню всім формам насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції.

Сторони забезпечують, щоб культура, звичаї, релігія, традиція або так звана «честь» не розглядалися як виправдання будь-яких актів насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції.

Сторони вживають необхідних заходів для заохочення програм та діяльності для надання жінкам самостійності.

Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для встановлення юрисдикції над будь-яким правопорушенням, установленим відповідно до цієї Конвенції, якщо правопорушення вчинено:

- а) на їхній території, або

- б) на борту корабельного судна під їхнім прапором, або

- с) на борту повітряного судна, зареєстрованого відповідно до їхнього законодавства, або

- d) одним з їхніх громадян, або
- e) особою, яка постійно проживає на їхній території.

Сторони співробітничать між собою настільки широко, наскільки це можливо, відповідно до положень цієї Конвенції та шляхом застосування відповідних міжнародних та регіональних документів про співробітництво в цивільних і кримінальних справах, домовленостей, погоджених на основі уніфікованого або взаємозобов'язувального та національного законодавства для:

- a) недопущення, боротьби та переслідування всіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції;
- b) захисту та надання допомоги жертвам;
- c) розслідувань або проваджень стосовно правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції;
- d) виконання відповідних судових рішень у цивільних та кримінальних справах, винесених судовими органами Сторін, у тому числі захисних приписів.

Лекція №2: ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ. ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ) ПОЛІЦІЇ, СПРЯМОВАНА НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

План лекції:

1. Напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.
2. Повноваження уповноважених підрозділів органів (підрозділів) поліції. Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству.
3. Суб'єкти, на яких покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та їх взаємодія.
4. Механізм притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні домашнього насильства.

Література

1. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.
2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІПЛЮС, 2019. 520 с.

7. . Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. Підприємництво, господарство і право. № 3. 2019. С. 153-159.

8. Довідник працівника патрульної поліції (інформаційно-довідкові матеріали з адміністративно-правових питань) / авт. кол.: Гусаров С.М., Головка О.М., Безпалова О.І., Панова О.О., Резанов С.А., Джафарова О.В., Шатрава С.О., Іванцов В.О., Завальний М.В. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 144 с.

9. Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності: навчальний посібник (до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку у Харкові) / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка. Х. : Стильна типографія, 2017. 1164 с.

10. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків, 2016. 408 с.

11. Качинська М. О. Окремі причини вчинення насильства в сім'ї: психологічний аспект // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 4 (Запоріжжя, 22–23 лип. 2016 р.) / ГО «Істина». Запоріжжя, 2016. С.87-88.

12. Качинська М. О. Причини латентності насильства в сім'ї. Журнал східноєвропейського права. 2016. № 33. С. 27–32. 13. Навчальний курс КМЄС «Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду». Модуль 7: «Домашнє насильство» від 28 грудня 2020 року зі змінами від 1 лютого 2021 року.

13. Кушнір К.Ю., Сукмановська Л.М. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2019. № 1. С. 136-140.

15. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення [станом на 20.01.2017 р.] (за заг. ред. С.В. Петкова). К. : Центр учбової літератури, 2017. 544 с.

16. Пам'ятка працівника патрульної поліції. авт. кол.: С.М. Гусаров ,О.І. Безпалова, С.А. Резанов, М.В. Завальний. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 16 с.

17. Панова О.О. Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків : Панов. 510 с.

18. Протидія домашньому насильству: практичний посібник для поліцейських. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

Додаткова:

19. Конституція України від 28 черв. 1996 р.. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141. 20. Про Національну поліцію : закон України від 02 липня 2015 р.. URL : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

21. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

22. Про інформацію : закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.

23. Про міжнародні договори України : закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

24. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. ст.1122. (зі змінами та доповненнями)

25. Пекінська декларація: міжнародний документ від 15 вересня 1995 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507.

26. Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 №234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF>

27. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 08.09.2005 № 2866-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

28. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України 5 від 07 грудня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n27>

29. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року №658. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n12>

30. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-vzayemodiyi-subyektivshcho-zdijsnyuyut-zahodi-u-sferi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvui-nasilstvu-za-oznakoyu-stati>

31. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : наказ МВС України від 25.02.2019 №124. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19>

32. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ МВС України від 13.03.2019 року №369/180. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>

33. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства

та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №654. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF>

34. Про затвердження Типової програми для кривдників : наказ Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 №1434. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18>

35. Про захист прав дітей : міжнародний документ від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

36. Про захист тварин від жорстокого поводження : закон України від 21 лютого 2006 року №3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>

37. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 року №728-р. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80>

38. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

39. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.

40. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.

41. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних 6 офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Мін'юсті України 21.08.2017 р. за № 1041/30909) URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

42. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 16.02.2018 № 111 (Зареєстровано в Мін'юсті України 28.03.2018 р. за № 371/31823). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18>.

Текст лекції

1. Напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків.

Основними напрямками реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

- 1) запобігання домашньому насильству;
- 2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди завданої домашнім насильством;
- 4) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки.

Виділяють чотири форми насильства: економічне, психологічне, фізичне та сексуальне.

Відповідно до наслідків, які настали для постраждалої особи, дії домашнього насильства будуть кваліфікуватися за Кодексом України про адміністративні правопорушення або тією чи іншою статтею Кримінального кодексу України.

Під економічним насильством в законі значиться умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Психологічне насильство, відповідно до закону, – це словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Доводити такі види насильства можна через свідків (сусідів, родичів) і викликаючи поліцію.

Фізичне насильство - форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Сексуальне насильство - форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності

Існує чотири спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству: терміновий заборонний припис стосовно кривдника, обмежувальний припис стосовно кривдника, взяття кривдника на профілактичний облік, проведення з

ним профілактичної роботи та направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Потрібно зауважити, що у боротьбі з домашнім насильством ще потрібно багато над чим працювати. Однак ми мусимо мати чітке розуміння, що проблема домашнього насильства не є проблемою окремої людини, це проблема усього суспільства.

У разі, якщо ви стали свідком чи жертвою домашнього насильства звертайтеся по допомогу до Національної поліції України за тел. 102, Гарячу лінію з попередження домашнього насильства за тел.15-47 або на Єдиний телефонний номер системи безоплатної правової допомоги 0 800 213 103.

2. Повноваження уповноважених підрозділів органів (підрозділів) поліції. Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству.

Дії, котрі визначаються як домашнє насильство, вчиняються особою в комплексі з іншими діями та є результатом її поглядів, переконань, моделей і шаблонів загальної поведінки. І в тому випадку, коли між кривдником і постраждалою особою стають державні органи, це створює ще більшу напругу в їхніх стосунках та сприяє утвердженню першого в його намірі показати своє домінування та довести свої наміри до кінця. Цей намір інколи обумовлює продовження протиправної діяльності, навіть за умови викриття і притягнення до того або іншого виду відповідальності.

На думку В. Галай, «домашнє насильство має глибокі корені застарілого гніту, що засноване на міжстатевому, економічному або фізичному домінуванні у сімейних відносинах. Таке насильство вчинюється з протиправним наміром завдати прямого чи непрямого впливу на поведінку залежного члена сім'ї та пов'язане із завданням матеріальної чи моральної шкоди» [1, с. 8].

Тому доволі часто прояв домашнього насильства необхідно розглядати не як ізольований факт протиправної поведінки, а як комплексну діяльність, що може мати своє продовження, яке за ступенем небезпечності та інтенсивності перевищуватиме початковий факт, особливо, коли на певному етапі злочинним намірам кривдника перешкоджають уповноважені службові особи або інші суб'єкти.

Як підкреслює Г. В. Герасименко, аспектом, що стримує ефективність запобіжних заходів щодо кривдників, є небажання жертв подавати на них заяви до правоохоронних органів або поширення випадків, коли потерпілі забирають свої заяви протягом нетривалого часу. Дійсно, за результатами опитування, офіційні заяви на кривдників одразу на місці події або у відділенні поліції написали менше половини потерпілих громадян. Решта не подавали заяву на порушників, при цьому 5 % респондентів поінформували, що підготовлені ними заяви не були зареєстровані в поліції. Серед причин, через які заяви не були належним чином зареєстровані, потерпілі називали відсутність у них часу на проходження складних адміністративних формальностей або відсутність у них на руках необхідних документів (наприклад, паспорту). Разом із тим, дев'ять

респондентів повідомили, що їм відмовили в реєстрації заяви, пославшись на необґрунтованість звинувачень або відсутність складу злочину, а п'ять опитаних зазначили, що правоохоронці відмовили їм у реєстрації заяви без пояснення причин відмови [2, с. 51].

Європейський Суд з прав людини у своїй практиці дотримується принципу, який полягає у тому, що політичну волю, виражену в державній правовій системі, мають підтримувати державні органи, що виконують відповідні зобов'язання держави. Іншими словами, держава має сформувати механізм дієвого та ефективного захисту прав людини та забезпечити його безперебійне функціонування. Зазначена обставина обумовлює необхідність наділення суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідними повноваженнями, необхідними для ефективного захисту осіб, постраждалих від зазначених дій.

Відповідно до п. 5 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон), запобігання домашньому насильству – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Протидія домашньому насильству визначена у п. 12 означеної статті як система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки.

Що стосується уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, то до їх повноважень, відповідно до ст. 10 Закону належать:

- 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;

- 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що

забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;

3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;

6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;

7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 Закону;

9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Якщо проаналізувати вказані повноваження, то стає зрозумілим, що їх обсяг цілком відповідає основним напрямкам державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до яких, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону відносяться: 1) запобігання домашньому насильству;

2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством;

4) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки.

Таким чином, враховуючи наведене вище, необхідно відзначити, що наявність необхідних повноважень у відповідних підрозділів Національної поліції України є запорукою забезпечення дотримання прав та свобод осіб, уразливих до такого негативного явища, як домашнє насильство. І окремі повноваження дозволяють як самостійно виявляти факти вчинення домашнього насильства, так і працювати із зверненнями постраждалих осіб, регулювати поведінку кривдників накладанням заборонних приписів, супроводжуючи процес врегулювання конфліктних ситуацій до їх логічного завершення.

3. Суб'єкти, на яких покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та їх взаємодія.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон) декларує, що державна політика у напрямку запобігання та протидії домашньому насильству направлена на забезпечення комплексного інтегрованого

підходу до здолання домашнього насилля, забезпечення усебічної належної допомоги особам, постраждалим від такого насилля та укріплення ненасильницької моделі поведінки у приватних відносинах.

Основні напрямки упровадження політики держави у напрямку запобігання та протидії домашньому насиллю – це:

- запобігання домашньому насиллю;

- результативне реагування на випадки сімейного насилля шляхом впровадження механізму взаємодії суб'єктів, реалізуючих заходи із запобігання та протидії домашньому насиллю;

- допомога та захист постраждалих осіб, гарантування відшкодування шкоди, завданої таким насиллям;

- ефективне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення кривдників до закріпленого законом виду юридичної відповідальності і коригування їх поведінки [1].

З метою реалізації наведених напрямків політики держави щодо запобігання та протидії домашньому насиллю в Україні створена система суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Пріоритетною ознакою системи зазначених суб'єктів є наявність їх значної кількості, а також їх відмінність за характером, формами та методами діяльності та повноваженнями. Домашнє насилля є глобальною, комплексною, масштабною проблемою, вирішенням якої повинні займатися як органи державної влади, так і громадянське суспільство. Не зважаючи на дослідження даної проблеми різними фахівцями, вона досі залишається не вирішеною.

Досліджуючи статус суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насиллю, доцільним є визначення поняття статусу. Філософським енциклопедичним словником визначено статус як «соціальний, співвідносний стан (позицію) індивідуума або групи у соціальній системі, що визначається низкою ознак, специфічних для цієї системи (економічних, професійних, етнічних та інших)» [2, с. 626]. Існує доволі багато різних наукових думок щодо визначення правового статусу органу державного управління.

О. Якимов визначає як складові правового статусу органу державної влади як: цільовий блок; компетенцію; організаційний блок елементів; відповідальність [3, с. 106]. Зокрема до цільового блоку автором включені такі категорії як «мета», «завдання» та «функції».

Д. Бахрах в адміністративно-правовому статусі колективних суб'єктів виділяє 3 основні блоки: цільовий, структурно-організаційний та компетенційний [4, с. 26-27]. Найбільш поширене визначення поняття суб'єкта адміністративного права запропоноване В. Авер'яновим, як учасника суспільних відносин, що наведений суб'єктивними правами та виконує суб'єктивні обов'язки, установлені адміністративно-правовими нормами [5, с. 214-215].

Водночас великою кількістю учених-адміністративістів обстоюються позиції диференціювання понять «суб'єкт адміністративного права» та «суб'єкт адміністративних правових відносин».

Зокрема, В. Авер'яновим переконливо обґрунтовується значно вужче коло суб'єктів адміністративних правових відносин, приймаючих участь у даних

відносинах, аніж суб'єктів адміністративного права, що можуть виступати як реальними учасниками даних відносин, так і виключно потенційними претендентами на таку участь [5, с. 95].

Аналогічну позицію обстоюють В. Шкарупа та Ю. Вєдерніков, підкреслюючи, що суб'єкти адміністративного права можуть стати суб'єктом адміністративних правових відносин тільки за наявності адміністративноправових норм, що передбачають права та обов'язки даного суб'єкта, його адміністративну правоздатність та дієздатність, а також наявність підстав для виникнення, зміни і припинення правових відносин [11, с. 40-41].

До того ж практично усіма учасниками дискусії висловлено одностайну точку зору стосовно віднесення до суб'єктів адміністративного права як юридичних так і фізичних осіб, наділених державою правами і обов'язками у сфері публічного адміністрування та місцевого самоврядування. Повністю погоджуючись із М. Легенською, вважаємо доцільним враховувати як актуальні обидва аналізовані підходи, так як певна частина суб'єктів адміністративноправового реагування на факти домашнього насилля, тобто органи державної влади, які наділена повноваженнями у заданій сфері, одночасно являються й суб'єктами адміністративного права та адміністративних правових відносин, а деяка частина, будучи наділеною так би мовити, потенційними правами, можуть вступати у правові відносини тільки за певних умов [12, с. 155].

У багатьох дефініціях визначається перелік суб'єктів адміністративного права. Зокрема, В. Колпаков, даючи визначення поняттю суб'єктів адміністративного права, до них відносить органи державної виконавчої влади та їх структурні підрозділи, громадські організації, адміністрації підприємств, установ, організацій, виконавчі підрозділи органів місцевого самоврядування, громадян, осіб без громадянства та іноземних громадян [13, с. 100].

З огляду на проблематику нашого наукового дослідження, цінною вважаємо наукову позицію В. Авер'янова, котрий звертає увагу на широке коло учасників суспільних відносин, наділених адміністративним правом правосуб'єктністю, внаслідок чого приходить до висновку стосовно значно ширшого переліку суб'єктів адміністративного права. До таких суб'єктів науковцем віднесені громадяни, іноземці, особи без громадянства, державні органи (насамперед органи виконавчої влади, а також внутрішні підрозділи їх апарату), органи громадських організацій, адміністрації підприємств, установ, організацій, а також органи місцевого самоврядування [14, с. 190].

Власне таким широким підходом керувався законодавець, відносячи до кола суб'єктів, здійснюючих заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насиллю: 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;

4) громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах [1].

У відповідності до поданої класифікації спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насиллю являються: - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; - Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їхні структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; - сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [15, с. 137].

На підставі вищенаведеного, законодавчо закріплена система суб'єктів, що діють у напрямку запобігання та протидії домашньому насиллю. Разом із тим дане питання ще неналежно досліджене у правовій науці.

Немає дефініції зазначеного поняття, не напрацьовані теоретико-наукові засади її формулювання, а також є невизначеними підходи до систематизації вказаних суб'єктів. М. Легенька подає авторське визначення поняттю суб'єктів адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства. На думку дослідниці, це «наділені відповідними повноваженнями державні органи, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування та їх структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємства, установи та організації, а також фізичні особи – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у зв'язку з вчиненням такого насильства і спрямовані на його припинення, недопущення в подальшому та покарання кривдника» [12, с. 158].

Суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є наділені передбаченими законодавством повноваженнями органи публічної адміністрації та місцевого самоврядування, їх структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, а також фізичні особи – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і спрямовані на його запобігання, припинення та притягнення кривдників до юридичної відповідальності.

Відтак, можна зробити висновок, що у Законі визначено систему суб'єктів, що діють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Дослідивши перелік цих суб'єктів, було встановлено, що сюди відносяться наділені передбаченими законодавством повноваженнями органи публічної адміністрації та місцевого самоврядування, їх структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, а також фізичні особи – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і спрямовані на його запобігання, припинення та притягнення кривдника до юридичної відповідальності.

4. Механізм притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні домашнього насильства.

Домашнє насильство як явище має загальносвітовий характер і міцно коріниться у світогляді та звичаях націй і народів. Жодній країні не вдалося позбавитися він нього остаточно та звільнити сім'ї й душі своїх громадян від страху перед цим підступним монстром. Домашнє насильство живиться і розквітає на тлі бажання будь-яким способом вплинути на волю іншої людини, насадити свої правила й закони хоча б такому невеликому осередку, як сім'я.

Проблема домашнього насильства набирає особливої гостроти в період пандемії, що як лакмусовий папірець виявляє приховані проблеми. Усі країни фіксують збільшення випадків домашнього насильства під час карантину. Європейські країни шукають різних нових шляхів допомагати потерпілим. Наприклад, в Італії жінки можуть звернутися по допомогу в поліцію через мобільний додаток, а не телефонувати. У Франції й Іспанії жінки можуть непомітно попросити про допомогу в аптеках. У цих країнах постраждала від домашнього насильства може зайти в аптеку і попросити захисту, але якщо з якоїсь причини вона не може зробити це відкрито, то достатньо сказати кодове слово «маска 19»[1].

В Україні про зростання кількості випадків домашнього насильства говорять лише громадські організації, а правоохоронні органи запевняють, ніби звернень про домашнє насильство не побільшало. Проте поліція запровадила можливість викликати допомогу непомітно, скориставшись мобільним додатком «Моя поліція». Також поліція відкрила чат-бот у телеграм-каналі для надання консультацій постраждалим від домашнього насильства. Аналогічний чат-бот запустила система безоплатної правової допомоги. Постраждалі особи з вадами слуху або мовлення можуть звернутися по допомогу через скайп-зв'язок за іменем Урядова гаряча лінія, номери 1545-1, 1545-2, 1545-3.

Звичайно, в Україні є проблеми у сфері протидії домашньому насильству, зокрема невелика кількість притулків. Цікавий приклад Франції, де уряд країни оголосив, що оплатить 20 тисяч ночей у готельних номерах для постраждалих від домашнього насильства та відкриє тимчасові консультаційні центри в супермаркетах. І хоча у нас недостатньо уваги приділено захисту прав постраждалих від домашнього насильства, у поліції, суду і правозахисної спільноти є механізми для притягнення кривдників до відповідальності.

В українське законодавство термін «домашнє насильство» майже дослівно запозичено з Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (Стамбульська конвенція)[2], на ратифікацію якої очікують усі небайдужі люди нашої країни. Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»[3] визначено, що домашнє насильство — це «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного

наси́льства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь».

ам'ятайте, що дитина визнається постраждалою від домашнього насильства, навіть коли вона була лише свідком скоєння такого насильства. Захищаючи себе, не забувайте захистити свою дитину чи дітей. **Наполягайте, щоб працівники поліції й суди визнавали їх потерпілими.**

За вчинення домашнього насильства в Україні передбачено адміністративну і кримінальну відповідальність. За ст. 173-2 КУпАП винні особи несуть адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, а також за невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої його винесено.

Домашнє насильство було визнано злочином у січні 2019 року, коли набрав чинности Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»^[4]. Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 126-1 «Домашнє насильство», відповідно до якої кримінальна відповідальність за домашнє насильство настає за «умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатности, емоційної залежности або погіршення якості життя потерпілої особи».

Відповідальність за вчинення домашнього насильства:

Відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена *ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення* і передбачає можливість

– накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або

- громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або
- адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Повторне вчинення домашнього насильства тягне за собою

– накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або

- громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або
- адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Крім того, з початку 2019 року діє *стаття 126-1 Кримінального кодексу України*, якою встановлена кримінальна відповідальність за домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або

економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи – у вигляді покарання

– громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або

– арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або

– позбавленням волі на строк до двох років.

Лекція № 3. ПРАВА ТА ЗАХИСТ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ) ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.

План лекції:

1. Права та захист осіб, постраждалих від домашнього насильства. Захист неповнолітніх осіб, які заявили чи постраждали від домашнього насильства.

2. Порядок розгляду заяв і повідомлень про випадки вчинення домашнього насильства.

3. Порядок внесення і зберігання відомостей про особу, яка вчинила домашнє насильство.

4. Надання допомоги постраждалим особам.

5. Взаємодія органів (підрозділів) поліції з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Література

1. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІПЛЮС, 2019. 520 с.

7. . Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. Підприємництво, господарство і право. № 3. 2019. С. 153-159.

8. Довідник працівника патрульної поліції (інформаційно-довідкові матеріали з адміністративно-правових питань) / авт. кол.: Гусаров С.М., Головка О.М., Безпалова О.І., Панова О.О., Резанов С.А., Джафарова О.В., Шатрава С.О., Іванцов В.О., Завальний М.В. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 144 с.

9. Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності: навчальний посібник (до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку у Харкові) / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка. Х. : Стильна типографія, 2017. 1164 с.

10. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків, 2016. 408 с.

11. Качинська М. О. Окремі причини вчинення насильства в сім'ї: психологічний аспект // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 4 (Запоріжжя, 22–23 лип. 2016 р.) / ГО «Істина». Запоріжжя, 2016. С.87-88.

12. Качинська М. О. Причини латентності насильства в сім'ї. Журнал східноєвропейського права. 2016. № 33. С. 27–32. 13. Навчальний курс КМЄС «Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду». Модуль 7: «Домашнє насильство» від 28 грудня 2020 року зі змінами від 1 лютого 2021 року.

13. Кушнір К.Ю., Сукмановська Л.М. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2019. № 1. С. 136-140.

15. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення [станом на 20.01.2017 р.] (за заг. ред. С.В. Петкова). К. : Центр учбової літератури, 2017. 544 с.

16. Пам'ятка працівника патрульної поліції. авт. кол.: С.М. Гусаров ,О.І. Безпалова, С.А. Резанов, М.В. Завальний. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 16 с.

17. Панова О.О. Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків : Панов. 510 с.

18. Протидія домашньому насильству: практичний посібник для поліцейських. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

Додаткова:

19. Конституція України від 28 черв. 1996 р.. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141. 20. Про Національну поліцію : закон України від 02 липня 2015 р.. URL : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

21. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

22. Про інформацію : закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.

23. Про міжнародні договори України : закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

24. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. ст.1122. (зі змінами та доповненнями)

25. Пекінська декларація: міжнародний документ від 15 вересня 1995 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507.

26. Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 №234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF>

27. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 08.09.2005 № 2866-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

28. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України 5 від 07 грудня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n27>

29. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року №658. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n12>

30. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-vzayemodiyi-subyektivshcho-zdijsnyuyut-zahodi-u-sferi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvui-nasilstvu-za-oznakoyu-stati>

31. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : наказ МВС України від 25.02.2019 №124. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19>

32. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ МВС України від 13.03.2019 року №369/180. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>

33. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства

та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №654. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018- %D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF)

34. Про затвердження Типової програми для кривдників : наказ Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 №1434. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18>

35. Про захист прав дітей : міжнародний документ від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

36. Про захист тварин від жорстокого поводження : закон України від 21 лютого 2006 року №3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>

37. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 року №728-р. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80>

38. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

39. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.

40. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.

41. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних 6 офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Мін'юсті України 21.08.2017 р. за № 1041/30909) URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

42. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 16.02.2018 № 111 (Зареєстровано в Мін'юсті України 28.03.2018 р. за № 371/31823). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18>.

Тескт лекції

1. Права та захист осіб, постраждалих від домашнього насильства. Захист неповнолітніх осіб, які заявили чи постраждали від домашнього насильства.

Реагування на факти домашнього насильства здійснюється підрозділами Національної поліції України в межах їх повноважень визначених Законом України «Про Національну поліцію».

Згідно ст. 21 Закону України «Про запобігання домашньому насиллю» постраждала особа має право на:

1) дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках домашнього насильства, недопущення повторних випадків домашнього насильства;

2) звернення особисто або через свого представника до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) отримання повної та вичерпної інформації від суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про свої права і соціальні послуги, медичну, соціальну, психологічну допомогу, якими вона може скористатися;

4) безоплатне отримання відповідно до законодавства соціальних послуг, медичної, соціальної та психологічної допомоги відповідно до її потреб;

5) безоплатну правову допомогу у порядку, встановленому Законом України "Про безоплатну правову допомогу";

6) повагу до честі та гідності, уважне та гуманне ставлення з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

7) конфіденційність інформації особистого характеру, яка стала відома суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, під час роботи з постраждалою особою, та захист персональних даних;

8) вибір спеціаліста за статтю (за можливості);

9) відшкодування кривдниками завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, у порядку, визначеному законодавством;

10) звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству;

11) своєчасне отримання інформації про остаточні рішення суду та процесуальні рішення правоохоронних органів, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї домашнього насильства, у тому числі пов'язані з ізоляцією кривдника або його звільненням;

12) інші права, передбачені законодавством у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

На підставі положень Конституції України і Конвенції ООН про права дитини 26 квітня 2001 р. в Україні прийнято Закон "Про охорону дитинства", який визначає охорону дитинства стратегічним загальнонаціональним пріоритетом і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері.

Жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману,

шантажу чи уразливого стану дитини (стаття 1 Закону України "Про охорону дитинства").

Жорстоким поведженням з дитиною є:

- будь-яка форма рабства або практика, подібна до рабства, зокрема продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах;
- використання, вербування або пропонування дитини для зайняття проституцією, виробництва творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру;
- робота, яка за характером чи умовами виконання може завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю дитини;
- використання дитини в жебрацтві, втягнення її в жебрацтво (систематичне випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб);
- втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин;
- дії, що призвели до виникнення обставин, за яких дитина стала очевидцем злочину проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканності особи;
- статеві зносини та розпусні дії стосовно дитини з використанням примусу, погрози, сили, довіри, авторитету, впливу на дитину, особливо вразливої для дитини ситуації, зокрема її розумової чи фізичної неспроможності, пов'язаних з віком, фізичних, психічних, інтелектуальних чи сенсорних порушень або залежного середовища, у тому числі в сім'ї (п. 3 Порядку взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2018 року № 800 "Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю")

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини

Держава здійснює захист дитини від:

- усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поведження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють;
- втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;
- залучення до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Держава через органи опіки і піклування, служби у справах дітей, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей у порядку, встановленому законодавством, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства (стаття 10 Закону України "Про охорону дитинства").

Держава гарантує всім дітям рівний доступ до безоплатної правової допомоги, необхідної для забезпечення захисту їхніх прав, на підставах та в порядку, встановлених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги (стаття 3 Закону України "Про охорону дитинства").

Правовий захист дітей відповідно батьки (усиновителі) є законними представниками своїх дітей. Вони мають право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина або дочки як їх законні представники без спеціальних на те повноважень (ст. 242 Цивільного кодексу України).

Правовий захист дітей відповідно є предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини (стаття 11 Закону України "Про охорону дитинства").

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону (стаття 12 Закону України "Про охорону дитинства").

Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини:

- виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї і родини, свого народу, своєї Батьківщини;
- піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток;
- забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя;
- поважати дитину;
- забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини;
- забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.
- ухилення батьків від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини є підставою позбавлення батьківських прав.
- виникнення загрози життю і здоров'ю дитини є підставою для відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

До органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать:

- служби у справах дітей;

- уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;
- органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;
- органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;
- центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- суди;
- прокуратура;
- уповноважені органи з питань пробації.

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам:

- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- притулки для дітей;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- центри соціально-психологічної допомоги;
- територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать:

- притулки та центри медико-соціальної реабілітації для постраждалих осіб;
- кол-центри з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;
- мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі;
- заклади та установи, призначені виключно для постраждалих від домашнього насильства осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи - підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми.

Усі дії щодо дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, спрямовуються на захист прав та інтересів дитини, усунення причин таких обставин і забезпечення безпечних умов її утримання та виховання, надання їй та її батькам комплексу необхідних послуг та соціальної допомоги.

Суб'єкти соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю в процесі своєї професійної діяльності здійснюють заходи з виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надають їм комплекс послуг у межах повноважень, визначених законодавством, інформують інших суб'єктів, органи опіки та піклування в разі необхідності здійснення комплексних заходів щодо

захисту прав та інтересів дитини та надання підтримки батькам чи притягнення їх до відповідальності. Суб'єкти соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю забезпечують ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

У разі якщо у зв'язку із складними життєвими обставинами дитина тимчасово не проживає чи не може проживати із своїми батьками, іншими законними представниками, її утримання та виховання можуть здійснювати родичі, сім'я патронатного вихователя, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, притулки для дітей служб у справах дітей, інші установи для дітей (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.

Уповноважені органи, що здійснюють соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, зобов'язані в максимально короткий термін запропонувати сім'ї дитини комплекс послуг, спрямованих на мінімізацію чи повне подолання складних життєвих обставин, та сприяти поверненню дитини до батьків, інших законних представників.

У разі якщо повернення дитини до батьків, інших законних представників є неможливим чи суперечить її інтересам, органи опіки та піклування здійснюють заходи щодо надання дитині статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, захисту її житлових та майнових прав, влаштування в одну із форм виховання, яка найбільше відповідає найкращим інтересам дитини (стаття 23 Закону України "Про охорону дитинства").

Міністерство освіти і науки України з метою виконання законодавчих вимог Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" розробило спільно з Міністерством молоді та спорту України для використання у профілактичній освітній діяльності Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству (Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: лист від 18.05.2018 № 1/11-548.)

На підставі аналізу літератури та наукових джерел щодо запобігання і протидії насильству сформульовано рекомендації соціальним працівникам, соціальним педагогам, психологам, педагогічним працівникам, батькам у разі звернення до них постраждалих від насильства.

Порядок проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 № 278. Працівники освіти у своїй діяльності щодо запобігання та протидії домашньому насильству керуються наказом Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодія педагогічних працівників із іншими органами та службами".

2. Порядок розгляду заяв і повідомлень про випадки вчинення домашнього насильства.

За наявності добровільної поінформованої згоди постраждалої особи уповноважені особи (або інші суб'єкти, до яких звернулася постраждала особа), інформують інших суб'єктів у випадках, передбачених Законами України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” та цим Порядком, про звернення та потреби постраждалої особи. Така згода не вимагається у випадках вчинення насильства стосовно дітей та недієздатних осіб, а також виявлення актів насильства кримінального характеру, обґрунтовану підозру щодо вчинення яких підтверджено за результатами оцінки ризиків.

У разі звернення особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, та/або її законного представника уповноважена особа:

приймає заяву та реєструє її в журналі реєстрації заяв про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації, виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади);

не пізніше однієї доби інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції про звернення особи та/або її законного представника із заявою про вчинення насильства за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги або інформує відповідний заклад охорони здоров'я з наданням особі направлення до нього за формою та у порядку, які визначено Мінсоцполітики та МОЗ;

для невідкладного надання психологічної допомоги інформує відповідний центр соціальних служб, центр соціально-психологічної допомоги або мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам (у тому числі шляхом виклику психолога) та надає постраждалій особі направлення до такої служби за формою, визначеною Мінсоцполітики;

інформує за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти не пізніше однієї доби відповідну службу у справах дітей - у разі, коли постраждалою від насильства особою або кривдником є дитина чи постраждала особа звернулася разом із дитиною; невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, орган опіки та піклування - у разі, коли постраждалою від насильства особою або кривдником є повнолітня недієздатна особа або особа, дієздатність якої обмежено;

разом із представниками центру соціальних служб, притулку для постраждалих осіб, мобільної бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, кризового центру, іншого закладу, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам, або фахівцем із соціальної роботи проводить оцінку потреб особи (щодо соціальних послуг,

притулку, медичної або психологічної допомоги) за формою, визначеною Мінсоцполітики; інформує особу та/або її законного представника (якщо такий представник не є кривдником) про права, заходи та соціальні послуги, якими вона може скористатися.

За результатами оцінки потреб постраждалій особі видаються направлення за формою, визначеною Мінсоцполітики, до відповідних загальних/спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб (центру соціальних служб, центру соціально-психологічної допомоги, надання притулку для постраждалих осіб, територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг), іншого закладу, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам) та/або центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

інформує про потреби постраждалої особи та вносить інформацію про видані направлення до журналу реєстрації заяв про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації, виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади) за формою згідно з додатком 1;

з урахуванням результатів оцінки ризиків, та оцінки потреб постраждалої особи, організовує проходження постраждалою особою програми (відповідно до затвердженої Мінсоцполітики типової програми для постраждалих осіб та з урахуванням методичних рекомендацій щодо її виконання) та надсилає її іншим суб'єктам. Під час підготовки та коригування програми для постраждалої особи враховується отримана від інших суб'єктів інформація про винесення термінового заборонного припису, взяття кривдника на профілактичний облік, кримінальне провадження у зв'язку із вчиненням насильства, а також застосування до кривдників запобіжних заходів або обмежувальних заходів, притягнення до кримінальної відповідальності;

отримує від суду рішення про видачу або продовження дії обмежувального припису та враховує застосовані судом заходи тимчасового обмеження прав особи під час підготовки або коригування програми для постраждалої особи. Про видачу або продовження обмежувального припису суд не пізніше однієї доби з дня ухвалення рішення інформує районні, районні у м. Києві і Севастополі держадміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, за місцем проживання (перебування) заявника;

надає повну та вичерпну інформацію постраждалій особі або її законному представнику (якщо такий представник не є кривдником) про її права, соціальні послуги, медичну, соціальну, психологічну, правову допомогу, якими вона може скористатися, можливість вимагати відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, а також вжиті до кривдника заходи;

координує виконання суб'єктами заходів, передбачених програмою для постраждалої особи;

після надходження інформації про рішення суду про направлення кривдника на проходження програми для кривдників організовує та забезпечує проходження ним такої програми. У разі неприбуття кривдника для проходження програми або ухилення від проходження програми без поважних причин протягом трьох робочих днів з дня виявлення такого факту письмово інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції для вжиття заходів для притягнення кривдника до відповідальності.

У разі звернення особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, або надходження інформації від інших суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про вчинення насильства уповноважена особа:

приймає письмове повідомлення від такої особи та реєструє його у журналі реєстрації повідомлень про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації, виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади);

не пізніше однієї доби інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції про отримання повідомлення про вчинення насильства за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

після отримання повідомлення від уповноваженого підрозділу органу Національної поліції про підтвердження факту насильства забезпечує здійснення заходів щодо постраждалої особи та кривдника, передбачених Законами України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”;

інформує про вжиті заходи суб'єкта, від якого надійшло повідомлення про виявлений ним факт вчинення насильства, або про отриману ним заяву чи повідомлення про вчинення насильства.

У разі надходження інформації від суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про факт насильства стосовно недієздатної особи чи особи, дієздатність якої обмежена, або за її участю уповноважена особа:

1) приймає та реєструє заяву (повідомлення) від такого суб'єкта в журналі реєстрації заяв про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації та виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади) за формою згідно з додатком 1 або в журналі реєстрації повідомлень про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації та виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади);

2) не пізніше однієї доби інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції щодо отримання повідомлення про вчинення насильства за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

3) долучається до оцінки ризиків (у разі потреби), проведеної уповноваженим підрозділом органу Національної поліції у порядку, визначеному Мінсоцполітики разом із Національною поліцією;

4) з урахуванням результатів оцінки ризиків у строк, що не перевищує трьох робочих днів з дня надходження її результатів, подає голові районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації або виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади, пропозиції для прийняття рішення відповідно до частини третьої статті 9, частини першої статті 17, частини третьої статті 26 Закону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” щодо:

вирішення питання надання постраждалій недієздатній особі соціальних послуг, якщо їй не призначено опікуна або опікун є кривдником чи ухиляється від захисту її прав та інтересів;

влаштування постраждалої недієздатної особи до закладу соціального захисту населення, якщо у зв'язку з вчиненням насильства проживання такої особи в сім'ї чи з опікуном становить загрозу її життю та здоров'ю;

порушення перед судом питання про звільнення в установленому законодавством порядку від повноважень опікуна або піклувальника у разі вчинення ними насильства стосовно недієздатної особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена;

порушення перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення в установленому законодавством порядку до відповідальності посадових осіб у разі невиконання або неналежного виконання ними обов'язків під час роботи з постраждалими особами, які є недієздатними особами або особами, цивільна дієздатність яких обмежена;

необхідності госпіталізації недієздатної особи, яка є кривдником, до закладу з надання психіатричної допомоги, якщо у зв'язку з вчиненням насильства проживання такої особи в сім'ї чи з опікуном становить загрозу життю та здоров'ю членів сім'ї або опікуна.

У разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, посадова особа такого органу:

1) приймає заяву від постраждалої особи та реєструє її в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;

2) для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги або інформує відповідний заклад охорони здоров'я;

3) для невідкладного надання психологічної допомоги інформує відповідний центр соціальних служб, центр соціально-психологічної допомоги, притулок для постраждалих осіб або мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам (у тому числі шляхом виклику психолога), у разі потреби направляє її до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку;

4) у випадку, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина або постраждала особа звернулася разом із дитиною не пізніше однієї доби,

інформує відповідну службу у справах дітей за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

5) інформує постраждалу особу та/або її законного представника (у разі коли такий представник не є кривдником) про її права та соціальні послуги, якими вона може скористатися, можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, винесення щодо кривдника термінового заборонного припису, можливі процесуальні рішення, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, у тому числі пов'язані із затриманням, арештом кривдника або його звільненням;

6) у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства та після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки з урахуванням результатів оцінки ризиків не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти інформує уповноважених осіб;

7) у випадку, якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є недієздатна особа або особа, цивільна дієздатність якої обмежена:

протягом доби інформує уповноважену посадову особу, за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

залучає посадових осіб районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації або виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади, до відвідування недієздатної особи чи особи, цивільна дієздатність якої обмежена, за місцем її проживання та до перевірки інформації про факт вчинення насильства стосовно особи;

вживає заходів для належного реагування поліцейських на факт насильства та його припинення. До виїзду на місце події можуть залучатися представники центрів соціальних служб, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи;

забезпечує взяття на профілактичний облік кривдників та проводить із ними профілактичну роботу в порядку, визначеному законодавством;

протягом доби інформує уповноважених осіб, про отримання повідомлення від суду про видачу або продовження обмежувального припису кривднику, ухвалення рішення суду про направлення кривдника на проходження програми для кривдників відповідно до статті 39-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення;

у разі надходження від уповноважених осіб, письмового повідомлення про неприбуття кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин вживає заходів для належного реагування на такі факти та притягнення кривдника до відповідальності згідно із законодавством;

забезпечує контроль виконання кривдниками спеціальних заходів протидії насильству відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству".

У разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, або

надходження інформації від інших суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про вчинення насильства посадова особа цього органу:

- приймає письмове повідомлення;

- вживає заходів для належного реагування уповноваженого підрозділу органу Національної поліції на факт насильства та його припинення. До відвідування місця події можуть залучатися представники центрів соціальних служб, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи;

- у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки відповідної інформації та оцінки ризиків не пізніше однієї доби інформує уповноважену особу, за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

- у разі підтвердження факту насильства вживає інших заходів стосовно постраждалої особи та кривдника.

Заходи, передбачені цим пунктом, здійснюються також у разі виявлення уповноваженим підрозділом органу Національної поліції фактів насильства.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції звітують щокварталу Нацсоцслужбі через Національну поліцію про результати здійснення повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі у порядку, визначеному Мінсоцполітики.

Керівник закладу загальної середньої освіти забезпечує реалізацію у закладі освіти заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі шляхом:

- проведення з учасниками освітнього процесу виховної роботи із запобігання та протидії насильству;

- здійснення з учасниками освітнього процесу інформаційно-просвітницьких заходів з питань запобігання та протидії насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей;

- організації роботи практичного психолога та/або соціального педагога з постраждалими дітьми;

- визначення уповноваженого спеціаліста з числа працівників закладу для проведення невідкладних заходів реагування у разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб.

У разі виявлення фактів насильства уповноважена посадова особа закладу загальної середньої освіти протягом доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції та службу у справах дітей (у разі коли постраждалою особою та/або кривдником є дитина), забезпечує надання медичної допомоги (у разі потреби) та фіксує необхідну інформацію в журналі реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (закладу освіти) за формою згідно з додатком 3.

Керівники закладів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти визначають фахівця з числа працівників закладу для організації заходів у сфері запобігання та протидії насильству.

У разі виявлення (візуально або під час опитування) фактів насильства стосовно повнолітніх учнів (студентів) закладів освіти або отримання відповідних заяв чи повідомлень від повнолітнього учня (студента), інших осіб уповноважена посадова особа закладу освіти:

не пізніше однієї доби інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції про виявлення факту вчинення насильства або відповідне звернення за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти, фіксує факт виявлення (звернення) в журналі реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (закладу освіти) за формою згідно з додатком 3;

вживає першочергових заходів для надання медичної, психологічної або іншої допомоги постраждалій особі відповідно до вимог законодавства.

3. Порядок внесення і зберігання відомостей про особу, яка вчинила домашнє насильство.

В Україні має бути створений Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (далі – Реєстр). Вперше про нього було зазначено в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який був прийнятий 07 грудня 2017 року.

Так, Закон передбачив, що Реєстр буде представляти собою автоматизовану інформаційно-телекомунікаційну систему, призначену для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передачі), знеособлення і знищення визначених цим Законом даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Після цього Кабінет Міністрів України затвердив Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі № 234 від 20 березня 2019 року (далі – Порядок). Хоча Порядок визначив як має працювати Реєстр, але він на даний час не створений.

Водночас зміну ситуації можна очікувати будь-якої миті. 21 вересня 2020 року Президент України Указом № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» постановив Кабінету Міністрів України забезпечити заходи для належного функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, збереження та захисту даних Реєстру.

Оскільки Реєстр може почати діяти найближчим часом, доречно розібратися, які персональні дані осіб будуть до нього включатися і яким чином можна буде отримати доступ до цієї інформації.

До Реєстру будуть вноситися відомості (окремо за кожним випадком насильства) про:

1) працівника суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, або суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання

та протидії насильству за ознакою статі, який вніс відомості про випадок насильства до Реєстру або відкоригував їх (дата внесення; прізвище, ім'я, по батькові; посада; номер контактного телефону; найменування та адреса відповідного суб'єкта);

2) особу, яка повідомила про вчинення насильства (прізвище, ім'я, по батькові; число, місяць, рік народження; місце проживання; номер контактного телефону), – за згодою;

3) постраждалу особу (прізвище, ім'я, по батькові; число, місяць, рік народження; стать; громадянство; місце проживання; місце навчання та/або місце роботи; номер контактного телефону) – за згодою;

4) кривдника (прізвище, ім'я, по батькові; число, місяць, рік народження; стать; громадянство; місце проживання; місце навчання та/або місце роботи; номер контактного телефону) та про характер відносин між кривдником і постраждалою особою;

5) випадок домашнього насильства, насильства за ознакою статі (дата вчинення; місце вчинення; форма домашнього насильства; вид шкоди чи страждань, завданих внаслідок насильства за ознакою статі; короткий опис);

6) потреби постраждалої особи;

7) суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, або суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, у зв'язку з виявленням випадку насильства (найменування; повноваження; місцезнаходження та номер контактного телефону (крім спеціалізованих служб підтримки);

8) вичерпний перелік заходів, здійснених у зв'язку з виявленням випадку насильства, та їх результат.

Згода на внесення персональних даних

Реєстр буде містити персональні дані про особу, яка повідомила про вчинення насильства та про постраждалу особу, але лише за наявності згоди на внесення персональних даних, яка надається відповідною особою з дотриманням вимог Закону України “Про захист персональних даних”.

У разі якщо зазначена особа є дитиною, така згода надається її батьками або іншими законними представниками, а якщо батьки (інші законні представники дитини) є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини, – органом опіки та піклування.

У разі якщо зазначена особа є недієздатною, така згода надається її законним представником, а якщо її законний представник є кривдником або ухиляється від захисту прав та інтересів недієздатної особи, – органом опіки та піклування.

Під час надання такої згоди особа повинна бути поінформована про мету збору інформації, обсяг даних та осіб, що матимуть доступ до її персональних даних.

Відмова особи, яка постраждала від насильства, щодо внесення даних про неї до Реєстру не є підставою для ненадання такій особі будь-якого виду допомоги, передбаченого законодавством.

Строк зберігання персональних даних про особу, яка повідомила про факт, і про постраждалу особу

Персональні дані про особу, яка повідомила про вчинення насильства, зберігаються в Реєстрі протягом одного року з дня надходження відповідної інформації про вчинення насильства та в подальшому знеособлюються для використання в наукових і статистичних цілях відповідно до законодавства.

Персональні дані про постраждалу особу зберігаються в Реєстрі протягом трьох років з дня вчинення насильства та в подальшому знеособлюються для використання в наукових і статистичних цілях відповідно до законодавства.

Персональні дані кривдника

Для внесення персональних даних кривдника його згода не потребується.

Відомості про кривдника вносяться до Реєстру реєстратором Реєстру після підтвердження факту насильства, отримання листа в системі документообігу або отримання на паперовому носії згідно з Порядком взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.

Персональні дані про кривдника зберігаються в Реєстрі у разі:

- відсутності кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку із вчиненням домашнього насильства, насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи, рішення суду про застосування обмежувального припису або накладення адміністративного стягнення, вироку суду про визнання кривдника винним у вчиненні домашнього насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи, що набрали законної сили, – протягом року з дня надходження відповідної інформації про вчинення насильства;

- виправдувального вироку суду, що набрав законної сили, – до часу набрання чинності відповідним рішенням суду;

- порушення кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку із вчиненням домашнього насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи – протягом періоду розслідування кримінального провадження;

- ухвалення рішення суду, що набрало законної сили, про застосування обмежувального припису або накладення адміністративного стягнення – протягом трьох років із дня набрання чинності відповідним рішенням суду;

- винесення вироку суду, що набрав законної сили, про визнання кривдника винуватим у вчиненні домашнього насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи з відбуванням покарання – протягом десяти років із дня закінчення строку відбування покарання;

- винесення вироку суду, що набрав законної сили, про визнання кривдника винуватим у вчиненні домашнього насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи без відбування покарання – протягом десяти років із дня набрання чинності відповідним рішенням суду. Після закінчення зазначеного строку дані кривдника знеособлюються для використання в наукових і статистичних цілях відповідно до законодавства.

У разі спростування факту вчинення насильства, а також після закінчення строку зберігання у Реєстрі персональних даних такі дані підлягають видаленню в порядку, встановленому законодавством.

Доступ до персональних даних, які зберігається в Реєстрі

Доступ до відомостей та інформації, що міститься в Реєстрі, надається суб'єктам з дотриманням вимог Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про захист персональних даних», «Про електронні довірчі послуги», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про контррозвідувальну діяльність» і за наявності визначених законом підстав.

Інформація з Реєстру може бути надана постраждалій особі (її законному представнику або суб'єктам у випадках, встановлених законом, виключно в інтересах такої особи з метою надання їй послуг (допомоги) в обсязі, що відповідає меті використання такої інформації.

Такими суб'єктами можуть бути служби у справах дітей; уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура; уповноважені органи з питань пробації; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та інші.

4. Надання допомоги постраждалим особам.

Для того, щоб постраждалі від домашнього насильства особи отримали максимально можливу допомогу, акцент усіх застосовуваних заходів повинен бути зроблений на їхніх правах, потребах та безпеці. Це означає, що, коли щодо постраждалих існує ризик продовження або повторного вчинення насильства, на першому місці повинні стояти їх захист і підтримка.

Захист та підтримка постраждалих осіб здійснюються за допомогою своєчасного реагування, припинення акту насильства і захисту постраждалих з боку поліції, а також підтримки постраждалих та надання їм необхідних медичної, психологічної, соціальної, правової допомоги та послуг з боку неурядових організацій, бюро та центрів правової допомоги, органів прокуратури, судових органів (доступ до правосуддя), загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, таких як притулки, телефонні «гарячі лінії» та інші.

Зміст цього напряму полягає у вжитті необхідних заходів, спрямованих на: уникнення повторної віктимізації, надання самостійності та економічної незалежності постраждалим від насильства, урахування особливих потреб уразливих осіб, у тому числі постраждалих дітей, отримання відповідної та своєчасної інформації про доступні служби підтримки та правові заходи мовою, яку розуміють постраждалі особи.

Законодавче закріплення цього напрямку діяльності у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (ст. 20–23 Закону про домашнє насильство) має надзвичайно велике значення, адже таким чином постраждали можуть отримати досить широке коло можливостей. Так, усі задіяні фахівці повинні розуміти реалії та проблеми постраждалих від домашнього насильства (особливо з урахуванням їхнього можливого уразливого стану внаслідок вікових особливостей, стану здоров'я, статі, релігійних переконань, етнічного походження тощо) і сприяти у їх прагненні відновити своє життя (ч. 3 ст. 20 зазначеного Закону); постраждали можуть отримати допомогу за місцем звернення, а не за місцем реєстрації (ч. 4 цієї ж статті); надання допомоги чи послуг наразі не залежить від готовності постраждалої особи висунути обвинувачення або свідчити проти свого кривдника (ч. 5 цієї ж норми). Крім того враховано, що у багатьох випадках насильства батьки дитини або опікуни недієздатних осіб і є їх кривдниками. Тож питання надання допомоги таким постраждалим вирішують органи опіки та піклування (ч. 6 і 7 ст. 20 вказаного Закону) [2].

Законодавство зобов'язує усіх суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- 1) відповідно до компетенції забезпечувати надання дієвої допомоги та захисту постраждалим особам;
- 2) ураховувати при цьому основні засади запобігання та протидії домашньому насильству.

Надаючи захист і підтримку, фахівці суб'єктів взаємодії не повинні будь-яким чином проявляти стосовно постраждалих зневажливе ставлення, зверхність, осуд або тиск. Може здатися, що це і так зрозуміло.

Однак навіть професіонали ризикують потрапити у пастку гендерних стереотипів або почати «звинувачувати» жертву. Важливо, щоб фахівці пам'ятали про необхідність ставлення до постраждалих з повагою і чуйністю і надавали їм можливість приймати обґрунтовані рішення, які найкраще відображають їхні інтереси.

Розглянемо більш детально сучасний стан і наявні проблеми за різними напрямками надання допомоги та захисту постраждалим особам.

1. Надання постраждалим особам інформації про їхні права та можливості реалізації таких прав зрозумілою їм мовою або через перекладача чи залучену третю особу, яка володіє мовою, зрозумілою постраждалим особам. Для того, аби прийняти обґрунтоване, зважене рішення щодо свого життя у зв'язку із фактом домашнього насильства постраждала особа повинна мати усю необхідну для цього інформацію. Тому кожен суб'єкт повинен поінформувати постраждалу особу та/ або її законного представника про їхні права та можливості реалізації таких прав.

Надання такої інформації «зрозумілою їм мовою» передбачає висловлювання в такий спосіб, що забезпечує чіткість, компактність та впорядкованість інформації (або читабельність і зрозумілість документів) з метою максимально швидкого, легкого й повного розуміння інформації та її подальшого використання. Якщо ж виникає потреба у залученні перекладача чи

іншої третьої особи, то слід ретельно підходили до їх відбору. Зокрема, потрібно, щоб така особа: а) мала належний рівень володіння як мовою, якою постраждалим особам надається інформація про права та можливості реалізації таких прав (наприклад, українською), так і зрозумілою постраждалим особам мовою (наприклад, мовою жестів, ромською мовою або іншими мовами); б) не була зацікавлена у позитивних для кривдника результатах справи щодо факту домашнього насильства (наприклад, через наявність родинних зв'язків, дружніх стосунків, матеріальної заінтересованості тощо).

2. Забезпечення доступу до загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб для отримання соціальних послуг, медичної, соціальної, психологічної допомоги. Нагадаємо, що до загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які у тому числі надають допомогу постраждалим особам: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); центри соціальнопсихологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі (ч. 4 ст. 6 Закону про домашнє насильство) [2].

Цей напрям передбачає, по-перше, створення таких служб підтримки у достатній кількості в межах кожного регіону / адміністративно-територіальної одиниці і, по-друге, географічно легку доступність таких служб підтримки, щоб постраждалі із сільської місцевості або постраждалі особи з інвалідністю мали такий же доступ до них, як і постраждалі з великих міст.

3. Надання у разі потреби тимчасового притулку для безпечного розміщення постраждалих осіб. Оскільки держава гарантує, що безпека постраждалих є першочерговим завданням, то у разі загрози життю і здоров'ю для забезпечення цієї гарантії передбачене надання такій особі тимчасового притулку. При цьому завданнями притулку для постраждалих від насильства осіб є не тільки забезпечення їх місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування, але й надання таким особам за місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування комплексної допомоги (психологічних, соціально-побутових, соціально-медичних, інформаційних, юридичних та інших послуг) на основі оцінки їхніх потреб та індивідуального підходу до особи з урахуванням віку, статі, стану здоров'я та соціального становища [4].

4. Забезпечення постраждалим особам доступу до правосуддя та інших механізмів юридичного захисту у тому числі шляхом надання безоплатної правової допомоги у порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну

правову допомогу». У разі, якщо постраждала особа бажає притягти кривдників до відповідальності, застосувати до них спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, відшкодувати завдану насильством шкоду, для неї передбачена можливість: звернутися до правоохоронних органів; звернутися до суду; отримати безоплатну правову допомогу (первинну і вторинну). За загальним правилом отримання допомоги постраждалими особами ґрунтується на їхньому вільному волевиявленні: саме постраждала особа визначає, чи бажає вона звертатись до правоохоронних органів і суду.

Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги забезпечують надання безоплатної правової допомоги постраждалим особам у порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу», за зверненням постраждалої особи або її законного представника, в тому числі у приміщенні загальної/спеціалізованої служби підтримки постраждалих осіб, якщо постраждала особа не може відвідати центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги самостійно, про що центру повідомляється відповідною службою. Нині затверджений перелік документів, що підтверджують належність постраждалих осіб до суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу [6].

5. Утворення цілодобового безоплатного кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей для забезпечення невідкладного реагування на випадки домашнього насильства, надання консультацій щодо всіх форм домашнього насильства, визначених статтею 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», абонентам анонімно або з належним дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом. Постраждалі від домашнього насильства не завжди мають можливість та рішучість звернутись безпосередньо до поліції або інших суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Тому для надання невідкладних експертних рекомендацій і вказівок щодо безпеки реальним і потенційним постраждалим передбачене утворення цілодобового безоплатного кол-центру [2].

До завдань, які покладаються на кол-центр, належить: забезпечення належного реагування на звернення громадян про домашнього насильства; інформування та консультування з питань запобігання та протидії домашньому насильству; взаємодія із суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

5. Взаємодія органів (підрозділів) поліції з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658.

Дія цього порядку поширюється на суб'єктів, визначених статтею 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та статтею 71

Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах).

Стаття 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»:

1. Суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є: – спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; – інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; – загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

2. Спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є: – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; – сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. 40

3. До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать: – служби у справах дітей; – уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; – органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; – органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; – центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; – суди; – прокуратура; – уповноважені органи з питань пробації.

4. До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам: – центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; – притулки для дітей; – центри соціально-психологічної реабілітації дітей; – соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); – центри соціально-психологічної допомоги; – територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); – інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, call-центр з питань запобігання та протидії домашньому

наси́льству, наси́льству за ознакою статі та наси́льству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

5. У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають 41 соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми.

Стаття 71 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»: Суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, є:

- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- органи виконавчої влади, зокрема уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, місцеві державні адміністрації (у тому числі їх структурні підрозділи з питань сім'ї, служби у справах дітей, органи управління освітою, органи охорони здоров'я тощо);
- органи місцевого самоврядування (у тому числі виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад та їх структурні підрозділи з питань сім'ї, служби у справах дітей, органи управління освітою, органи охорони здоров'я тощо);
- центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- суди;
- прокуратура;
- загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади та установи, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам (центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка), центри соціально-психологічної допомоги, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) тощо).

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству,

насилльству за ознакою статі та насилльству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від домашнього насилльства, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від домашнього насилльства.

Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насилльству за ознакою статі, забезпечують формування та внесення 42 відомостей до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насилльства та насилльства за ознакою статі відповідно до вимог статті 16 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насилльству». У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії насилльству за ознакою статі, виявленні фактів насилльства за ознакою статі, наданні допомоги та захисту постраждалим особам можуть брати участь підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми.

Згідно із Порядком взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насилльству і насилльству за ознакою статі (далі - Порядок), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658 до завдань запобігання насилльству належать:

- визначення стану, причин і передумов поширення насилльства;
- підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини та наслідки насилльства;
- сприяння розумінню суспільством природи насилльства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;
- формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед дітей, усвідомлення насилльства як порушення прав людини;
- викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються;
- заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків, до активного сприяння запобігання насилльству.

Завданнями у сфері протидії насилльству є:

- 1) ефективне виявлення й узгоджене реагування на факти вчинення насилльства з урахуванням результатів оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі, своєчасне взаємне інформування суб'єктів і направлення постраждалої особи до служб підтримки постраждалих осіб;

2) дієва допомога і захист постраждалих осіб, забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної насильством, з урахуванням віку, стану здоров'я, статі, релігійних переконань, етнічного походження, спеціальних потреб таких осіб. Допомога постраждалим особам надається за місцем 43 звернення і не повинна залежати від факту звернення таких осіб до правоохоронних органів чи суду, від їх участі у кримінальному, адміністративному або цивільному провадженні;

3) належне розслідування фактів насильства, своєчасне й ефективне вжиття стосовно кривдника спеціальних заходів у сфері протидії насильству та контроль за їх виконанням, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності і зміна їх поведінки.

У разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, посадова особа такого органу:

1) приймає заяву від постраждалої особи та реєструє її в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;

2) для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги або інформує відповідний заклад охорони здоров'я;

3) для невідкладного надання психологічної допомоги інформує відповідний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центр соціально-психологічної допомоги, притулок для постраждалих осіб або мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам (у тому числі шляхом виклику психолога), у разі потреби направляє її до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку;

4) у випадку, якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є дитина чи постраждала особа звернулася разом із дитиною не пізніше однієї доби, інформує відповідну службу у справах дітей за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти; Взаємне інформування про факти насильства у випадках, передбачених Законами України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та порядком, проводиться не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням, а після запровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі – шляхом внесення інформації до нього. 44

5) інформує постраждалу особу та/або її законного представника (у разі, коли такий представник не є кривдником) про її права та соціальні послуги, якими вона може скористатися, можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, винесення щодо кривдника термінового заборонного припису, можливі

процесуальні рішення, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, у тому числі пов'язані із затриманням, арештом кривдника або його звільненням;

6) у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства та після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки з урахуванням результатів оцінки ризиків не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти інформує уповноважених осіб, визначених абзацом першим пункту 20 або пунктом 23 Порядку;

7) у випадку, якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є недієздатна особа або особа, цивільна дієздатність якої обмежена: – протягом доби інформує уповноважену посадову особу, визначену абзацом першим пункту 20 або пунктом 23 Порядку, за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти; – залучає посадових осіб районної, районної у містах Києві і Севастополі держадміністрації або виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади, до відвідування недієздатної особи чи особи, цивільна дієздатність якої обмежена, за місцем її проживання та до перевірки інформації про факт вчинення насильства стосовно особи; – уживає заходів для належного реагування поліцейських на факт насильства та його припинення.

До виїзду на місце події можуть залучатися представники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи; – забезпечує взяття на профілактичний облік кривдників і проводить з ними профілактичну роботу в порядку, визначеному законодавством; – протягом доби інформує уповноважених осіб, визначених абзацом першим пункту 20 або пунктом 23 Порядку, про отримання повідомлення від суду про видачу або продовження обмежувального припису кривднику, ухвалення рішення суду про направлення кривдника на проходження програми для кривдників відповідно до статті 391 Кодексу України про адміністративні правопорушення; 45 – у разі надходження від уповноважених осіб, визначених абзацом першим пункту 20 або пунктом 23 Порядку, письмового повідомлення про неприбуття кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин вживає заходів для належного реагування на такі факти та притягнення кривдника до відповідальності згідно із законодавством; – забезпечує контроль за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії насильству відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

У разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, або надходження інформації від інших суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про

вчинення насильства посадова особа цього органу: – приймає письмове повідомлення; – уживає заходів для належного реагування уповноваженого підрозділу органу Національної поліції на факт насильства та його припинення.

До відвідування місця події можуть залучатися представники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи; – у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки відповідної інформації та оцінки ризиків не пізніше однієї доби інформує уповноважену особу, визначену абзацом першим пункту 20 або пунктом 23 Порядку, за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти; – у разі підтвердження факту насильства вживає інших заходів стосовно постраждалої особи та кривдника відповідно до пункту 36 цього порядку. Передбачені заходи здійснюються також у разі виявлення уповноваженим підрозділом органу Національної поліції фактів насильства.

Окремі аспекти щодо повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі

1. Суди – потерпілі мають право на подання позовів щодо відшкодування збитків, заподіяних у результаті домашнього насильства, отримання обмежувального припису стосовно кривдника, а також на подання позовів про розділ майна, визначення місця проживання дітей, аліменти, розлучення тощо.

2. Служби у справах дітей приймають і розглядають заяви та повідомлення про домашнє насильство стосовно дітей та за участю дітей, у тому числі повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.

3. Установи і заклади охорони здоров'я повідомляють уповноважені підрозділи органів Національної поліції про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення домашнього насильства.

4. Центри безоплатної правової допомоги – особи, постраждалі від домашнього насильства, мають право на безкоштовну вторинну правову допомогу. Контакти центрів на сайті <https://legalaid.gov.ua> або на сайті Міністерства юстиції України <https://minjust.gov.ua/news/info/adresi-tsentriv-znadannya-bezoplatnoi-pravovoi-dopomogi>. Єдиний телефонний номер системи безоплатної правової допомоги – 0 800 213 103.

5. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – постраждалі особи мають право отримати необхідні психологічні, соціальні послуги і консультації та допомогу. Контакти можна знайти на сайті Міністерства соціальної політики України <https://www.msp.gov.ua> в розділі «Громадянам» /

«Запобігання та протидія домашньому насильству та жорстокому поводженню з дітьми» / «Інші» / «Довідкові матеріали».

6. Центри соціально-психологічної допомоги надають в умовах цілодобового стаціонару допомогу та тимчасовий притулок особам, які опинилися у складних життєвих обставинах і потребують тимчасового притулку, в разі відсутності у зазначених осіб засобів до існування. Максимальний строк перебування особи в центрі становить 90 діб. Мобільні групи видають направлення постраждалій особі до центру за попереднім узгодженням з керівником та наявності вільних місць (ця умова є обов'язковою).

7. Мобільні бригади соціально-психологічної допомоги надають екстрену та планову соціально-психологічну допомогу постраждалим, у тому числі особам до 18 років, шляхом реагування та виїзду на випадки домашнього насильства у спеціально організованому транспорті або у спеціально відведеному/адаптованому приміщенні на базі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Мобільні групи поліції інформують, а у випадку необхідності викликають мобільні бригади соціально-психологічної допомоги.

47

8. Притулки для постраждалих від домашнього насильства. Якщо через ситуацію насильства постраждалій особі немає де жити, вона може отримати тимчасове житло у притулку.

9. Кризові центри надають юридичну, психологічну й інші види допомоги як потерпілим від насильства, так і особам, які вчинили насильство. Наприклад, у центрах можна пройти програми, що допомагають кривдникам контролювати агресивну поведінку.

10. Громадські та релігійні організації – у більшості регіонів є такі організації, що надають юридичні та психологічні консультації особам, які зазнають домашнього насильства.

11. Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, основними завданнями якого є забезпечення належного реагування в межах компетенції на звернення громадян про факти домашнього насильства, інформування та консультування з питань запобігання та протидії домашньому насильству та інші. Звернення приймаються за скороченим телефонним номером 1688.

Лекція № 4. ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО РЕАГУВАННЯ НА ФАКТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.

План лекції:

1. Реагування поліції на випадки домашнього насильства.
2. Дії поліцейського щодо реагування на факти домашнього насильства. Оцінка потенційних ризиків для життя та здоров'я постраждалих від домашнього насильства.
3. Підстави вжиття спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству.
4. Порядок та процедура винесення уповноваженими підрозділами органів НІТУ термінового заборонного припису стосовно кривдника.

Текст лекції

1. Реагування поліції на випадки домашнього насильства.

Викликати поліцію – це найперше, що потрібно зробити в критичному випадку домашнього насильства. Що мають зробити поліцейські після прибуття? Як ще правоохоронні органи можуть допомогти у таких випадках?

Виклик поліції є важливим кроком не лише для захисту від обидчика на місці, а й для фіксації випадку насильства. Надалі всі отримані заяви, талони чи інші документальні підтвердження полегшуватимуть отримання спеціалізованої медичної, правової чи соціальної допомоги в інших службах.

З 2017 року в Україні працюють **мобільні групи поліції «ПОЛІНА»**, які створені для реагування саме на виклики громадян/ок про домашнє насильство. Якщо в місті є такий підрозділ – на визов приїде саме він.

Тому в разі домашнього насильства слід:

- 1) викликати поліцію за телефоном 102 або звернутися особисто до найближчого відділу поліції та подати заяву;
- 2) отримати талон-повідомлення про реєстрацію заяви, повідомлення у журналі Єдиного обліку в черговій службі підрозділу поліції.

Після прибуття після прибуття на місце події працівники поліції повинні:

- вжити всіх заходів щодо попередження або припинення правопорушення;
- встановити особу правопорушника;
- надати допомогу потерпілим;
- поінформувати постраждалих про їхні права, заходи та соціальні послуги допомоги.

Правоохоронці також можуть:

- затримати кривдника;
- винести кривднику терміновий заборонний припис;
- скерувати вас (разом із дітьми) до безпечного притулку для постраждалих осіб;
- анулювати дозвіл кривдника на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів, а також вилучити зброю та боєприпаси.

Якщо у сім'ї є дитина, яка стала свідком домашнього насильства, вона автоматично також вважається постраждалим/ою. Тому якщо постраждалим/ою від насильства або кривдником/цею є дитина, або ж постраждалий/а звернулись до правоохоронних органів разом з дитиною – працівники поліції не пізніше однієї доби інформують відповідну службу.

Пам'ятайте, що у разі необхідності ви завжди можете звернутись:

- 1) до поліції за номером 102, або через спеціальний застосунок для жінок, що має приховану кнопку виклику поліції;
- 2) за номером 103 або до найближчого медичного закладу за медичною допомогою;
- 3) до безоплатної правової допомоги за правовою підтримкою;
- 4) до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника;
- 5) до центрів соціальної допомоги, представників національної сервісної служби або громадських організацій.

2. Дії поліцейського щодо реагування на факти домашнього насильства. Оцінка потенційних ризиків для життя та здоров'я постраждалих від домашнього насильства.

Національна поліція України сформувала чіткий алгоритм дій при отриманні повідомлення про вчинення домашнього насильства.

- При отриманні дзвінка на «гарячу лінію» 102 інспектор не пізніше ніж за 30 секунд від фактичного моменту отримання ним інформації про подію проставляє позначку про негайне реагування.

- Вносить до електронної картки 102 лише початкову інформацію про вид і місце вчинення правопорушення.

- Зберігає електронну картку і відправляє на опрацювання.

- Далі, якщо є така можливість, до 2 хвилин з моменту надходження повідомлення з'ясовує в заявника його установчі дані або відомості про потерпілу особу, обставини правопорушення (події), кількість і прикмети осіб, причетних до його вчинення, наявність у них зброї або предметів, які можуть становити загрозу життю чи здоров'ю поліцейських та інших осіб та ін.

- Диспетчер не пізніше як через 1 хвилину призначає і виряджає на місце події вільний наряд поліції, у разі необхідності — слідчо-оперативну групу, служби екстреної допомоги.

- У разі відсутності вільного наряду поліції в термін до 3 хвилин диспетчер виряджає додаткові наряди або інших працівників поліції. Термін визначення і надсилання додаткових нарядів не повинен перевищувати 10 хвилин.

Відпрацьовуючи повідомлення про вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі, працівники поліції вживають усіх заходів для припинення правопорушення, документують подію, збирають доказову базу, надають первинну правничу допомогу, залучають для взаємодії інших суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії домашнього насильства, вилучають кривдника з місця проживання / перебування постраждалої особи/осіб, проводять оцінку ризиків, виносять терміновий заборонний припис та ін.

Екіпаж патрульної поліції, який прибув за викликом, повинен зафіксувати прояви домашнього насильства в будь-якій формі та вжити таких заходів:

- **скласти протокол про адміністративне правопорушення**, передбачене ст. 173-2 КУпАП. Далі складений протокол про адміністративне правопорушення разом із матеріалами, що їх зібрали працівники поліції на підтвердження факту домашнього насильства, надсилається до суду. Суд вирішує, притягнути кривдника до відповідальності чи ні;

- **застосувати щодо кривдника терміновий заборонний припис, який виноситься на термін до 10 діб** у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи та встановити щодо кривдника обмежувальні заходи.

Крім того, постраждала від домашнього насильства особа **може звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису. Обмежувальний припис суд виносить на термін від 1 до 6 місяців** (суд може продовжити його на 1 рік).

Важливий механізм захисту постраждалої особи — **проведення оцінки ризиків учинення домашнього насильства**. Оцінку ризиків проводить поліцейський за фактом вчинення домашнього насильства. Результати оцінки ризиків враховуються під час винесення термінового заборонного припису щодо кривдника. За результатами заповнення форми оцінки ризиків учинення домашнього насильства поліцейський визначає рівень небезпеки.

Позаяк кожна ситуація може мати унікальні чинники / обставини, які впливають на рівень небезпеки і ризик летального випадку, пов'язаного з насильством, і які не передбачено формою оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, поліцейський на власний розсуд може оцінити рівень небезпеки як високий, якщо він/вона вважає, що постраждала особа перебуває в потенційно небезпечній ситуації або в ситуації, яка може спричинити смерть особи або інші тяжкі наслідки.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника працівники поліції виносять, якщо існує безпосередня загроза життю чи здоров'ю постраждалої особи, з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівника поліції за результатами оцінки ризиків.

Під час вирішення питання про винесення припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи і кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення.

Припис може містити такі заходи:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона на вхід і перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Особа, стосовно якої винесено припис, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту припису та пояснення по суті правопорушення, а також викласти мотиви своєї відмови підписати його, які додаються до копії припису працівника уповноваженого підрозділу поліції. Припис виноситься на термін до 10 діб.

Винесенням термінового заборонного припису робота поліції не завершується, адже надалі поліція стежить за виконанням цього припису, проводить роботу із сім'єю, а якщо в сім'ї, де вчиняється домашнє насильство, є діти, сповіщає про це службу у справах дітей.

На практиці далеко не кожен виклик поліції за фактом учинення домашнього насильства завершується складенням протоколу про вчинення адміністративного правопорушення або термінового заборонного припису. Часто поліцейські обмежуються усною бесідою і взагалі надалі не складають жодних документів.

Викликавши поліцію, ви маєте право вимагати від неї скласти протокол і терміновий заборонний припис. Якщо на тілі залишилися сліди насильства, важливо їх зафіксувати в травмпункті, на фото й відео.

Якщо постраждала особа — дитина, будь-які дії, які вчиняються щодо неї, базуються на принципах, визначених Конвенцією ООН про права дитини, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації і сексуального насильства, Європейською конвенцією про здійснення прав дітей та законодавчими актами України у сфері захисту прав дитини.

Під час опрацювання виклику щодо домашнього насильства, якщо під час вчинення насильства присутня дитина (діти), працівники поліції повинні **зазначати дитину (дітей) як потерпілу (потерпілих) від психологічного насильства.**

Якщо дитина безпосередньо є постраждалою від домашнього насильства і якщо з боку батьків (опікунів, піклувальників та ін.) існує реальна загроза, застосовується «негайне відібрання дитини», тобто негайне вилучення дитини з небезпечного для неї середовища та поміщення її до лікувального закладу для проходження медичного обстеження (термін перебування — до 3-х діб).

У разі необхідності дитину за згодою батьків може бути поміщено в центр реабілітації дітей, які постраждали від домашнього насильства. Якщо ж кривдниками і є самі батьки, то питання про поміщення дитини до такого центру вирішує комісія за участі представників служби у справах дітей, органів опіки і

підкування, поліції та ін. Під час перебування дитини в лікувальному закладі та в інших установах працівники поліції вивчають «клімат» у цій родині, необхідність поставити на профілактичний облік та ін.

Найдієвіший спосіб покращити ситуацію в Україні із запобіганням і протидією домашньому й гендерно-зумовленому насильству — ратифікувати Стамбульську конвенцію, боротися з пострадянськими «правилами» і толеруванням насильства в родині, підвищувати рівень обізнаності населення про можливості боротьби з цим явищем, збільшувати кількість притулків для постраждалих осіб, проводити освітні заходи для працівників правоохоронних структур для підвищення якості надання поліцейських послуг.

Допомогти може і досвід інших країн. Практика США висувала, що десь у 10 % зафіксованих випадків насильства в сім'ї співробітники поліції опрацьовуватимуть подію далі. Це передбачає отримання від свідків та з інших джерел додаткової інформації для того, щоб заарештувати агресора або застрахувати від дальшого переслідування потерпілої особи.

У Великій Британії велику увагу в роботі правоохоронних органів з викорінення насильства в сім'ї приділяють особливим національним і соціальним спільнотам, які можуть сприймати прояви насильства як віковічну традицію. Актуальну практику взаємодії поліції з громадою в подоланні проблеми домашнього насильства запроваджує так званий «Закон Клер». Людина може звернутися в поліцію, щоб перевірити, чи є у її партнера «насильницьке минуле». Поліція зобов'язана провести за такими запитами спеціальну перевірку й поінформувати заявника/ицю.

У Німеччині закон «Про захист від насильства» надає потерпілій особі право правової претензії на виділення квартири. У разі заподіяння фізичної шкоди здоров'ю або обмеження свободи і за певних умов у разі виникнення загрози такого порушення суд може зобов'язати кривдника звільнити квартиру незалежно від того, в шлюбі партнери чи ні; і навіть власника житла, який учиняє насильство, може бути примусово відселено від жертви.

3. Підстави вжиття спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству.

До спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Терміновий заборонний припис виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи:

- 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- 3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Під час вирішення питання про винесення термінового заборонного припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення. Працівники уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України можуть у встановленому законом порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити.

Терміновий заборонний припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків. Терміновий заборонний припис виноситься строком до 10 діб.

Терміновий заборонний припис вручається кривднику, а його копія - постраждалій особі або її представнику. Дія термінового заборонного припису припиняється у разі застосування до кривдника судом адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у кримінальному провадженні. Кривдник, стосовно якого винесено терміновий заборонний припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ органів Національної поліції України за місцем вчинення домашнього насильства.

Особа, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, може оскаржити його до суду в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції України.

Якщо кривдником є особа, яка на день винесення припису не досягла вісімнадцятирічного віку та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою, терміновий заборонний припис не може містити таких заходів:

- 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи.

Терміновий заборонний припис виноситься відповідно до наказу МВС України від 01.08.2018 № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України

термінового заборонного припису стосовно кривдника»: Обмежувальний припис стосовно кривдника Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають:

- 1) постраждала особа або її представник;
- 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування;
- 3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи - опікун, орган опіки та піклування.

Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків:

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 25
- 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- 4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
- 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб. Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків

. Обмежувальний припис видається на строк від одного до шести місяців. За заявою осіб, визначених частиною першою цієї статті, на підставі оцінки ризиків обмежувальний припис може бути продовжений судом на строк не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого судовим рішенням згідно з частиною четвертою цієї статті.

Про видачу обмежувального припису кривднику суддя у встановлений законом строк інформує уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) постраждалої особи для взяття кривдника на профілактичний облік, а також районні, районні у містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад за місцем проживання (перебування) постраждалої особи.

Обмежувальний припис не може містити заходів, що обмежують право проживання чи перебування кривдника у місці свого постійного проживання (перебування), якщо кривдником є особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку на день видачі такого припису. Порядок видачі судом обмежувального припису визначається Цивільним процесуальним кодексом України.

Постраждала особа може вимагати від кривдника компенсації її витрат на лікування, отримання консультацій або на оренду житла, яке вона винаймає

(винаймала) з метою запобігання вчиненню стосовно неї домашнього насильства, а також періодичних витрат на її утримання, утримання дітей чи інших членів сім'ї, які перебувають (перебували) на утриманні кривдника, у порядку, передбаченому законодавством. У разі порушення кримінального провадження у зв'язку з вчиненням домашнього насильства перелік заходів щодо тимчасового обмеження прав або 26 покладення обов'язків на особу, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або визнана винною у його вчиненні, а також порядок застосування таких заходів визначаються Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України.

Взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи Уповноважений підрозділ органу Національної поліції України бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу. Зняття кривдника з профілактичного обліку здійснюється уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, який взяв його на профілактичний облік, автоматично після завершення встановленого строку, якщо інше не передбачено законодавством.

Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника затверджується Міністерством внутрішніх справ України. Виконання програм для кривдників Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Суб'єкт, відповідальний за виконання програм для кривдників, організовує та забезпечує проходження кривдниками таких програм. Виконання програм для кривдників стосовно дітей-кривдників здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей.

З метою запобігання повторному вчиненню домашнього насильства та забезпечення виконання програми для кривдника дитину-кривдника може бути тимчасово влаштовано до родичів, у сім'ю патронатного вихователя або до установи для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб. Виконання програм для кривдників забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання.

Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством. Кривдник повинен мати можливість відвідувати програму для кривдників за власною ініціативою на добровільній основі. 27

У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття заходів.

Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму. У разі

притягнення кривдника, зокрема дитини-кривдника, до кримінальної відповідальності судом на нього може бути покладено обов'язок пройти пробаційну програму відповідно до пункту 4 частини другої статті 76 Кримінального кодексу України.

4. Порядок та процедура винесення уповноваженими підрозділами органів НІТУ термінового заборонного припису стосовно кривдника.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника (далі - припис) виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України (далі - уповноважений підрозділ поліції) у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

Припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівника уповноваженого підрозділу поліції за результатами оцінки ризиків.

Під час вирішення питання про винесення припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення.

Припис може містити такі заходи:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;

- заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;

- заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

При винесенні припису працівник уповноваженого підрозділу поліції отримує пояснення від кривдника, постраждалої особи (її представника), свідка(ів) (у разі наявності).

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника (додаток 1) складається на бланку, виготовленому друкарським способом згідно з технічним описом бланка термінового заборонного припису стосовно кривдника (додаток 2), на якому проставлено відповідні серію та номер.

За наявності технічної можливості терміновий заборонний припис стосовно кривдника виноситься в електронній формі з використанням мобільного логістичного пристрою з автоматичним присвоєнням йому відповідних серії та номера, а також із зазначенням відомостей, який інтегрується до електронної картки та роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв.

Усі реквізити припису заповнюються державною мовою, розбірливим почерком, чорнилом чорного або синього кольору.

У разі якщо особа, щодо якої виноситься припис, не володіє українською мовою, припис складається за участю перекладача.

Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до припису, а також унесення додаткових записів після того, як припис

підписано постраждалою особою (її представником), свідком(ами) (за наявності) та кривдником.

У разі допущення порушень при оформленні припису його заповнений бланк вважається зіпсованим.

Припис у паперовій формі складається в одному примірнику з утворенням двох копій через самокопіювальний папір. Оригінал припису вручається кривднику під підпис, перша копія - постраждалій особі або її представнику, друга копія залишається у працівника уповноваженого підрозділу поліції.

Під час винесення припису в ньому зазначаються:

-у рядку «тип, назва населеного пункту» - тип, назва населеного пункту;

-у рядку «посада, найменування уповноваженого підрозділу поліції, звання, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) працівника, який виніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника» - посада працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виніс припис, найменування уповноваженого підрозділу поліції, у якому він служить, звання, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) (повністю, без скорочень);

-у рядку «згідно зі статтею 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та з урахуванням існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи виніс цей терміновий заборонний припис стосовно» - прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) особи, яка вчинила домашнє насильство (повністю, без скорочень), стать, дата народження, громадянство, місце проживання, місце реєстрації, номер контактного телефону, місце роботи (навчання), посада;

-у рядку «особу встановлено» - назва документа, що посвідчує особу (серія, номер паспорта, дата видачі і назва органу, що його видав, або серія, номер іншого документа, що посвідчує особу, яка вчинила домашнє насильство (службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток тощо), дата видачі і назва органу (установи, підприємства, організації), що його видав(ла));

-у рядку «чи притягався(лася) до адміністративної або кримінальної відповідальності» - інформація щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності (впродовж року) або кримінальної відповідальності;

-у рядку «у зв'язку із скоєнням ним (нею) домашнього насильства» - форма(и) домашнього насильства та стислий зміст правопорушення;

-у рядку «стосовно постраждалої особи» - прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) постраждалої особи (повністю, без скорочень) з підкресленням ступеня її спорідненості з кривдником відповідно до частин другої, третьої статті 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а в разі винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника в електронній формі з використанням мобільного логістичного пристрою ступінь спорідненості з кривдником обирається із запропонованого класифікатора;

-у рядку «заходи термінового заборонного припису стосовно кривдника» - захід чи заходи, передбачені частиною другою статті 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;

-у рядку «Терміновий заборонний припис стосовно кривдника винесений строком» - строк із зазначенням кількості діб, часу та дати винесення припису, часу та дати закінчення дії припису;

-у рядку «Особі, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, роз'яснено положення статті 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення про притягнення до відповідальності за невиконання термінового заборонного припису стосовно кривдника, зобов'язання повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ поліції за місцем учинення домашнього насильства, а також про право оскарження термінового заборонного припису стосовно кривдника до суду» - підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) особи, якій винесено припис;

-у рядку «Підпис працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника» - підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виніс припис;

-у рядку «Підпис постраждалої особи (її представника) про отримання копії термінового заборонного припису стосовно кривдника» - підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) постраждалої особи (її представника);

-у рядку «Підпис кривдника про отримання термінового заборонного припису стосовно кривдника отримано» - підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) кривдника;

-у рядку «Кривдник від підпису відмовився в присутності» - підписи, прізвища, власні імена, по батькові (за наявності) працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виніс припис, постраждалої особи (її представника), свідка(ів) (у разі наявності).

Припис підписується працівником уповноваженого підрозділу поліції, який його виніс, постраждалою особою (її представником) і кривдником власноруч на оригіналі та кожній з копій.

У разі відмови кривдника підписати припис працівник уповноваженого підрозділу поліції у рядку «Кривдник від підпису відмовився в присутності» ставить власний підпис та пропонує підписати постраждалій особі (її представникові) та свідку(ам) (у разі наявності).

Особа, стосовно якої винесено припис, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту припису та пояснення по суті правопорушення, а також викласти мотиви своєї відмови підписати його, які додаються до копії припису працівника уповноваженого підрозділу поліції.

Якщо домашнє насильство вчинено кількома особами, працівник уповноваженого підрозділу поліції виносить припис стосовно кожного кривдника окремо.

Якщо від домашнього насильства постраждало декілька осіб, працівник уповноваженого підрозділу поліції виносить припис кривднику щодо кожної постраждалої особи.

Припис не може містити заходів, передбачених пунктами 1 і 2 частини другої статті 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», якщо кривдником є особа, яка на день винесення припису не

досягла вісімнадцятирічного віку та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою.

Припис виноситься строком до 10 діб.

Дія припису припиняється в разі застосування до кривдника судом адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у кримінальному провадженні.

Кривдник, стосовно якого винесено припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ поліції за місцем учинення домашнього насильства.

Повідомлення кривдника до уповноваженого підрозділу поліції про місце свого тимчасового перебування фіксується в журналі реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника (додаток 3).

Працівники уповноваженого підрозділу поліції можуть в установленому чинним законодавством України порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити.

Особа, стосовно якої винесено припис, може оскаржити його до суду в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виносив припис.

Організація забезпечення органів поліції журналами видачі бланків термінових заборонних приписів стосовно кривдника, журналами обліку термінових заборонних приписів стосовно кривдника, журналами реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника, що передбачені цим Порядком, покладається на керівників територіальних (відокремлених) підрозділів територіальних органів поліції. За наявності технічної можливості журнали ведуться в електронній формі.

В уповноважених підрозділах поліції заповнення журналу видачі бланків термінових заборонних приписів стосовно кривдника та видача бланків припису здійснюються посадовою особою, яка за своїми функціональними обов'язками здійснює забезпечення діловодства у справах про адміністративні правопорушення.

Винесені приписи обліковуються впродовж доби в журналі обліку термінових заборонних приписів стосовно кривдника та зберігаються у працівника підрозділу превенції уповноваженого підрозділу поліції, який забезпечує організацію роботи із запобігання та протидії домашньому насильству.

У разі відкриття кримінального провадження або оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення з копії припису працівника

уповноваженого підрозділу поліції робиться копія, яка долучається до матеріалів.

В уповноваженому підрозділі поліції заповнення журналу реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника, здійснюється працівником чергової служби органів (підрозділів) поліції.

Уповноважені підрозділи поліції щороку до 01 липня подають до структурного підрозділу матеріального забезпечення центрального органу управління поліції інформацію про річну потребу в бланках термінового заборонного припису стосовно кривдника на наступний календарний рік.

Забезпечення бланками термінового заборонного припису стосовно кривдника покладається на структурний підрозділ матеріального забезпечення центрального органу управління поліції на основі узагальнення наданої уповноваженими підрозділами поліції інформації про необхідну кількість бланкової продукції.

Література

1. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

3.Адміністративна діяльність поліції: підручник / В.В. Серєда, М.П. Гурковський, Ю.С. Назар та ін.; за заг. ред. В.В. Серєди. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 776 с.

4. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: Навчальний посібник. К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 196 с.

5. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: Навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 336 с. 4. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / Д.П. Калаянов, К.С. Ізбаш, Є.В. Додін та ін.; за заг. ред. С.В. Петкова. К. «Центр учбової літератури», 2016. 544 с.

6. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / С.В. Петков, М.В. Лошицький, А.А. Манжула. К.: Центр навчально-методичної літератури, 2015. 240 с. 6. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2019. 288 с. 31

7. Протидія домашньому насильству: практичний посібник для поліцейських. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>

8. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІПЛЮС, 2019. 520 с.

7. . Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. Підприємництво, господарство і право. № 3. 2019. С. 153-159.

8. Довідник працівника патрульної поліції (інформаційно-довідкові матеріали з адміністративно-правових питань) / авт. кол.: Гусаров С.М., Головка О.М., Безпалова О.І., Панова О.О., Резанов С.А., Джафарова О.В., Шатрава С.О., Іванцов В.О., Завальний М.В. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 144 с.

9. Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності: навчальний посібник (до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку у Харкові) / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка. Х. : Стильна типографія, 2017. 1164 с.

10. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків, 2016. 408 с.

11. Качинська М. О. Окремі причини вчинення насильства в сім'ї: психологічний аспект // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 4 (Запоріжжя, 22–23 лип. 2016 р.) / ГО «Істина». Запоріжжя, 2016. С.87-88.

12. Качинська М. О. Причини латентності насильства в сім'ї. Журнал східноєвропейського права. 2016. № 33. С. 27–32. 13. Навчальний курс КМЄС «Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду». Модуль 7: «Домашнє насильство» від 28 грудня 2020 року зі змінами від 1 лютого 2021 року.

13. Кушнір К.Ю., Сукмановська Л.М. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2019. № 1. С. 136-140.

15. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення [станом на 20.01.2017 р.] (за заг. ред. С.В. Петкова). К. : Центр учбової літератури, 2017. 544 с.

16. Пам'ятка працівника патрульної поліції. авт. кол.: С.М. Гусаров ,О.І. Безпалова, С.А. Резанов, М.В. Завальний. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 16 с.

17. Панова О.О. Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків : Панов. 510 с.

18. Протидія домашньому насильству: практичний посібник для поліцейських. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

Додаткова:

19. Конституція України від 28 черв. 1996 р.. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141. 20. Про Національну поліцію : закон України від 02 липня 2015 р.. URL : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

21. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

22. Про інформацію : закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.

23. Про міжнародні договори України : закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

24. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. ст.1122. (зі змінами та доповненнями)

25. Пекінська декларація: міжнародний документ від 15 вересня 1995 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507.

26. Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 №234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF>

27. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 08.09.2005 № 2866-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

28. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України 5 від 07 грудня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n27>

29. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року №658. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n12>

30. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-vzayemodiyi-subyektivshcho-zdijsnyuyut-zahodi-u-sferi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvui-nasilstvu-za-oznakoyu-stati>

31. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : наказ МВС України від 25.02.2019 №124. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19>

32. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ МВС України від 13.03.2019 року №369/180. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>

33. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства

та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №654. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF>

34. Про затвердження Типової програми для кривдників : наказ Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 №1434. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18>

35. Про захист прав дітей : міжнародний документ від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

36. Про захист тварин від жорстокого поводження : закон України від 21 лютого 2006 року №3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>

37. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 року №728-р. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80>

38. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

39. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.

40. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.

41. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних б офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Мін'юсті України 21.08.2017 р. за № 1041/30909) URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

42. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 16.02.2018 № 111 (Зареєстровано в Мін'юсті України 28.03.2018 р. за № 371/31823). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://zakon.rada.gov.ua/>

<http://www.kmu.gov.ua/> <http://mvs.gov.ua/>

<https://www.npu.gov.ua/>